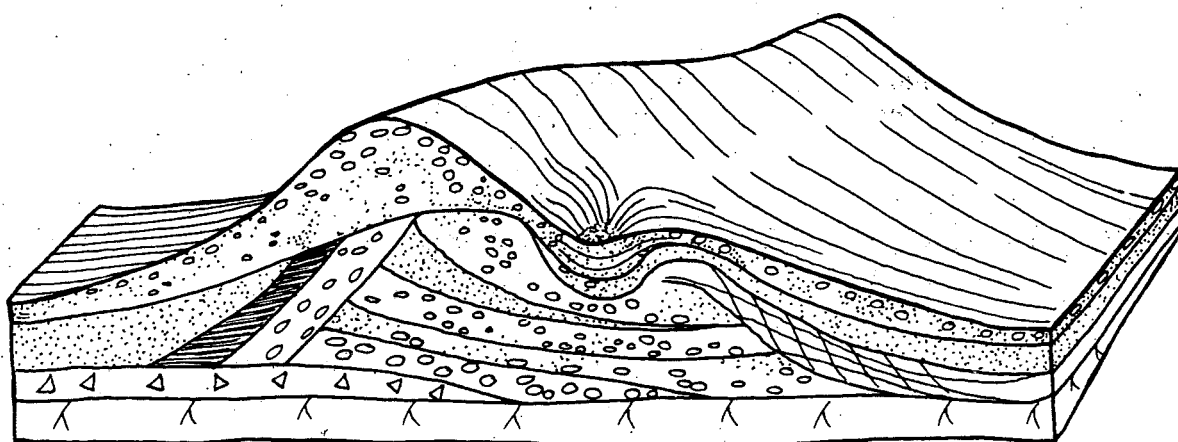

Länsstyrelsen i Kalmar län informerar 1985: 6

ÖVERSIKTLIG GRUSINVENTERING

HÖGSBY

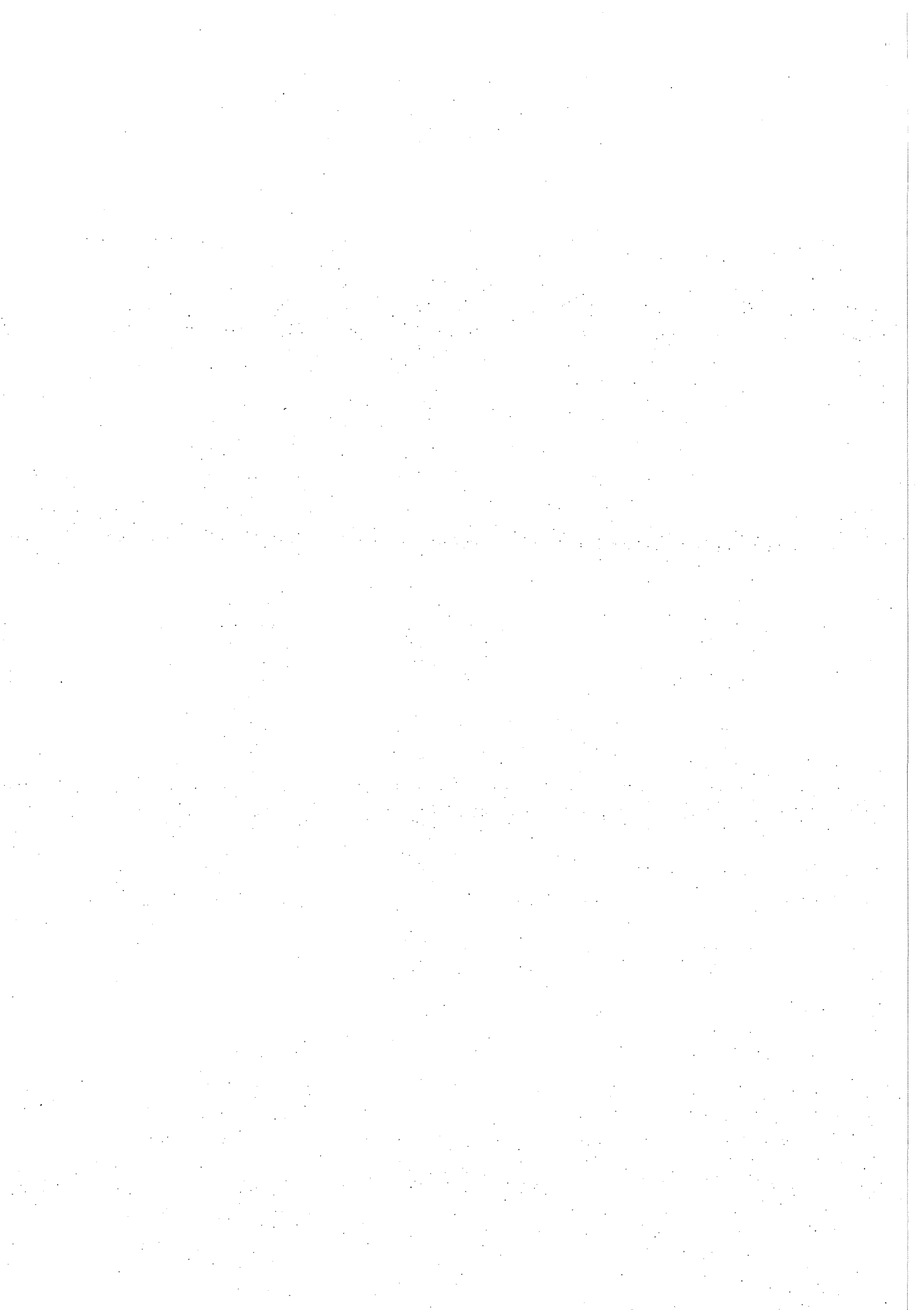
KOMMUN

JÖRGEN SVENSSON

LÄNSSTYRELSEN
I KALMAR LÄN

PLANERINGSAVDELNINGEN
NATURVÅRDSENHETEN

391 86 KALMAR
Tel: 0480/82 000

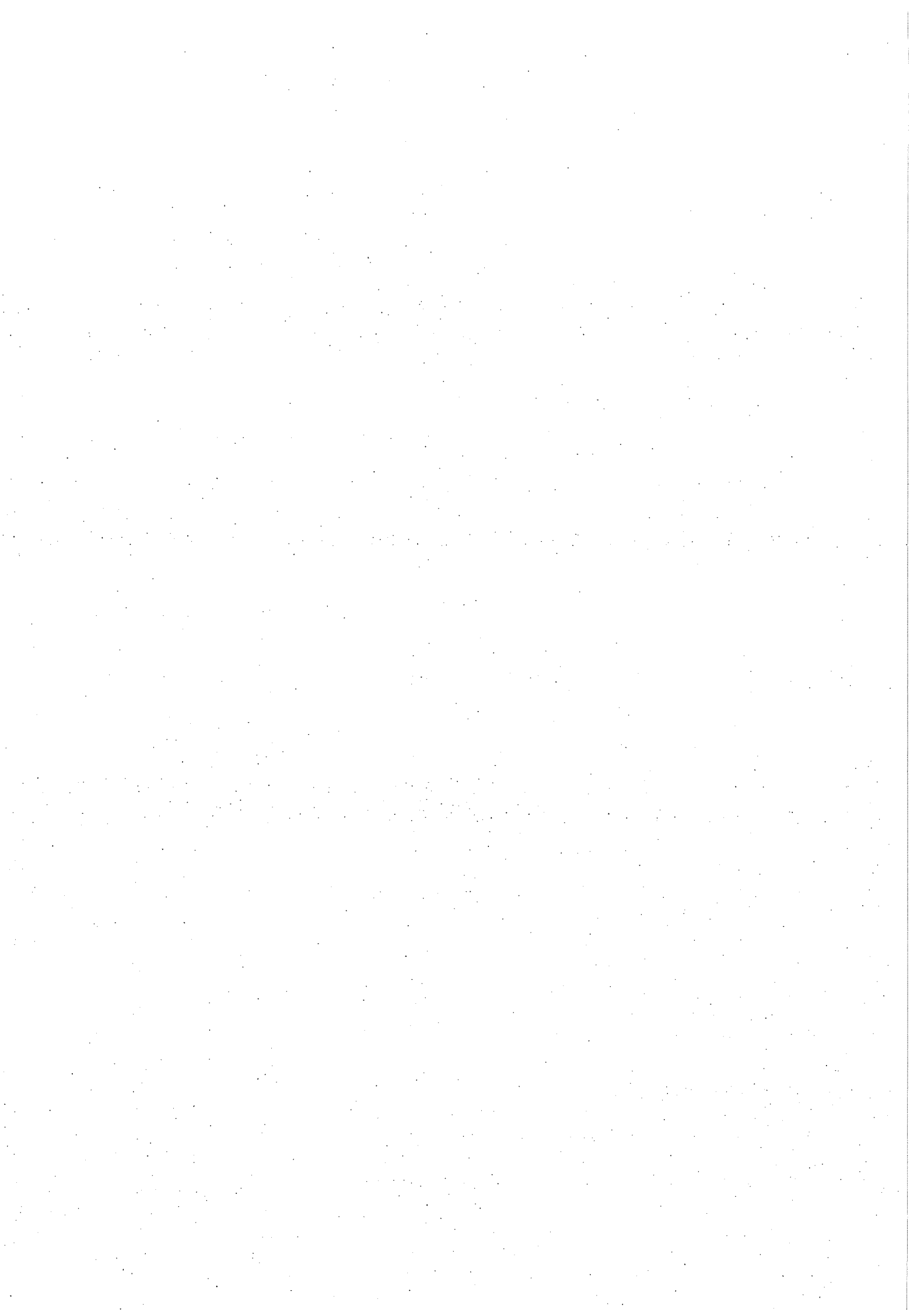
ÖVERSIKTLIG GRUSINVENTERING

H Ö G S B Y

KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<u>SID</u>
INLEDNING	1
METODIK	1
ALLMÄN GEOLOGISK ORIENTERING	5
REGIONAL GEOLOGISK BESKRIVNING	10
ALLMÄNT OM KOMMUNEN	15
BOCKARAOMRÅDET, HÖGSBYÅSEN, TILL ÅSFÖRGRENINGEN 1,5 KM NNV OM HÖGSBY KYRKA	16
LILLSJÖDALSÅSEN, DRAGERYDSKOMPLEX- ET, VIRSTADSKOMPLEXET OCH ÅS- GRÈNEN NV HÖGSBY	20
HÖGSBYÅSEN SÖDER ÅSFÖRGRENINGEN - KOMMUNGRÄNSEN SO HÅLEBÄCK	22
HULTSNÄSEÅSEN	24
LAMNEHULTSÅSEN	25
DE SYDÖSTRA DELARNA AV VIRSERUMSÅSEN: ÅSGRENARNA MOT SNABBERYD OCH HÄSSLEÅS SAMT FÅGELFORSFÄLTET	26
TRÅNSHULTSDELTAT OCH AVLAGRINGARNA I OMRÅDET KRING BLANKAN, SAND- SLÄTT OCH LIXHULT	27
FLISERYDSÅSEN, NORRA DELARNA	29
KLASS 1 - OMRÅDEN	31
ÖVERSIKTSKARTA	32
DETALJKARTOR	33
PROFILER	38
GEOLOGISK ORDLISTA	40
LITTERATURFÖRTECKNING	45

INLEDNING

Här föreliggande grusinventering utgör till största delen en omarbetning av den inventering i flera delar, som för Kalmar läns fastlandsdel upprättades under 1960-talet.

Grusinventeringen har i huvudsak använts som underlagsmaterial vid länsstyrelsens och kommunens prövning av grustäktsärenden enligt 18 § naturvårdslagen, men har även utgjort ett viktigt underlagsmaterial i den fysiska planeringen i övrigt. Således har inventeringen betydelse rörande grundvattenfrågor, exempelvis vid skyddsområden och infiltrationsanläggningar samt rörande planering av vägar och bebyggelse. Exploatörer, skolor samt även enskilda personer har ofta visat intresse för inventeringen.

Inventeringen från 1960-talet har utförts av fyra olika inventerare och består av fem delar. Den är innehållsrik och delvis mycket detaljerad. Grusavlagringarnas utbredning redovisas i dessa inventeringar på generalstabskartan i skala 1:100000. Några av delarna har framställts i enbart ett par exemplar, varför de ej kunnat spridas på ett tillfredsställande sätt till användare.

Syftet med här föreliggande omarbetning har varit att:

komprimera textmaterialet,

redovisa grusförekomsterna på topografiska kartan i skala 1:50 000 för större läsbarhet,

systematisera sambandet mellan text- och kartmaterial,

göra en kommunvis redovisning av grusinventeringen,

ge inventeringen sådan form, att den utan större kostnader kan mångfaldigas.

METODIK

Underlagsmaterial för textdelen

Grusinventering för Kalmar läns fastlandsdel, del II-V,

Grusinventering för Kronobergs län,

Sveriges Geologiska Undersöknings (SGU) publikationer och beskrivningar till kartblad,

Övrigt: täktplaner, lokala geohydrologiska undersökningar.

I övrigt se litteraturförteckningen.

Kartunderlag

Geologiska kartbladet

Ankarsrum	SGU	Ser	Aa	nr	126	1904
Loftahammar	"	"	"	"	127	1904
Vimmerby	"	"	"	"	133	1905
Västervik	"	"	"	"	137	1907
Gamleby	"	"	"	"	147	1915
Skrikerum	"	"	"	"	157	1926
Lenhovda	"	"	"	"	15	1878
Oskarshamn	"	"	Ac	"	5	1903
Kalmar	"	"	"	"	6	1901
Ottenby	"	"	"	"	7	1902
Mönsterås med Högsby	"	"	"	"	8	1903

Jordartskartan 4G/4H Kalmar NO/Runsten NV SGU ser Ae nr 43 1980.

Flygbilder

Flygbilder över Kalmar län, svart-vita, i ungefärlig skala 1:20 000.

Genomförande

Arbetet med text- och kartbearbetning har skett kommunvis och grusavlagringarna beskrivs för varje kommun från norr mot söder.

Arbetsgången har varit följande:

Först har text- och kartmaterial ur den befintliga inventeringen studerats. Detaljer om grusförekomsternas

utbredning har sedan jämförts med geologiska kartan samt övrigt kartmaterial t ex utdrag ur konsultrapporter och täktplanekartor. Det bör påpekas, att vissa områden är mer väldokumenterade än andra beroende på tillgången av underlagsmaterial.

I ett andra moment har, med utgångspunkt från inventeringskartor, geologiska kartor och övriga kartframställningar, en flygbildstolkning utförts. Där bilderna ej givit entydigt besked om avlagringarnas utbredning, har i värdefulla områden besiktning i mindre omfattning skett. Fältkontroll har således ej kunnat genomföras i den omfattning, som varit önskyvärd. Med inhämtade uppgifter som underlag har därefter utbredningen markerats på topografiska kartan i skala 1:50 000.

Klassificering

Klassificeringen av avlagringarnas geovetenskapliga värde har gjorts efter en tregradig skala (I-III).

De olika delområdena har i allmänhet getts samma skyddsvärde som i den tidigare inventeringen. I några fall har klassen ändrats beroende på exempelvis täktverksamhet, som påverkat avlagringens skyddsvärde. Således har området där större täkt förekommit eller förekommer en nedklassning skett till klass III. Inom område av lägre klass kan dock mindre objekt med högt skyddsvärde förekomma.

Definition

- Klass I Områden, som bedömts som synnerligen skyddsvärda.
- Klass II Områden, som bedömts som mycket skyddsvärda.
- Klass III Övriga områden.

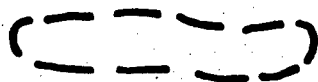
Redovisning i text och på karta

Grusförekomsterna markeras enligt följande på kartorna:

Klass I

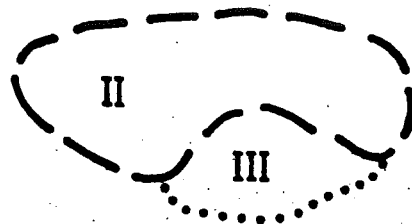
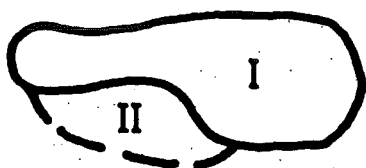
Klass II

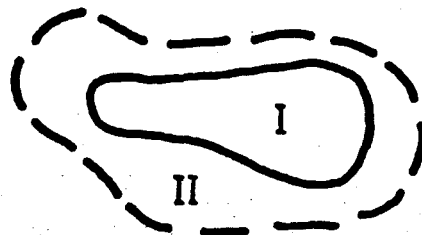
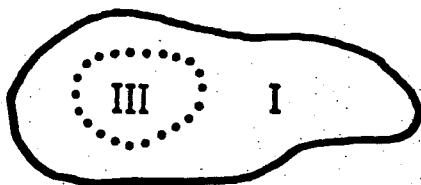
Klass III

OBS! Vid övergångar mellan olika klasser markeras gränsen med den högre klassens beteckning. Exempel:

Om ett område inte till någon del har gemensam gräns med ett annat, markeras gränsen för vart och ett med respektive beteckning. Exempel:

Markeringarna kan förstärkas genom färgläggning. Därvid bör förslagsvis klass I inritas med rött, klass II med gult och klass III med grönt, vilket överensstämmer med vad som tidigare tillämpats.

Inom åspartier, där grustäktsverksamhet helt eller delvis utplånat ursprungliga former, markeras ändå grusförekomsten i sin helhet. Detta görs med motiveringen att visa helheten i ett sammanhängande åsparti.

Grusinventeringen presenteras kommunvis. Inom kommunerna Västervik och Vimmerby sker beskrivningen områdesvis, beroende i första hand på grusavlagringarnas uppträdande och utbredning, men även på att de tidigare inventeringarna har lagts upp sockenvis.

I de övriga kommunerna beskrivs grusavlagringarna åsvis. Avslutningsvis presenteras några profiler över grusavlagringarnas allmänna uppbyggnad jämte förklaringar.

Varje ås och/eller separat avlagring har på kartan åsatts ett nummer, objektnummer. Delområden av åsen har betecknats med små bokstäver i alfabetisk ordning från norr mot söder. Motsvarande bokstäver återfinns i den beskrivande textdelen till vänster om respektive delområdesbeskrivning. I anslutning härtill anges delområdets värde i den ovan nämnda tregradiga skalan.

Exempel: $\overset{a}{\text{II}}$, där a är det beskrivna delområdet, vilket åsatts klass II.

ALLMÄN GEOLOGISK ORIENTERING

De flesta avlagringar, grusåsar, deltan, terrasser, moräner m m, som idag återfinns i naturen, har avsatts i samband med den senaste nedisningen. Vissa typer av avlagringar bildas i nutid, t ex torv- och gyttjejordar, flygsandsdyner, floddeltan.

Sten-, grus- och sandavlagringarna bildades under landisens avsmältning. I små och stora sprickor samt tunnlar forsade smältvattnet fram. På detta sätt fördes enorma mängder material fram och avlagrades, då hastigheten på det framrusande vattnet avtog, så att vissa kornstorleksfraktioner ej längre på grund av sin tyngd kunde transporteras vidare. I och med detta skedde en uppsortering av kornstorlekarna.

De vanligaste isälvsbildningarna är rullstensåsar, deltan och terrassbildningar. Kännetecknande för Kalmar län är de många rullstensåsarna, som i NV-SO-lig riktning sträcker sig tvärs över fastlandsdelen till havet och mestadels ut i detta. Eventuellt kan avlagringar på Öland utgöra fortsättningen.

Rullstensåsar

Man brukar indela åsarna efter deras bildningsmiljö. Åsar, som bildats under högsta kustlinjen, dvs under dåtidens havs-sjönivå, uppvisar oftast en mjukt rundad profil, som uppstått då vågorna har bearbetat åsen i samband med landhöjning/vattenytesänkning. På åsarna uppträder här en svallkappa, (se figur 1, sid 7). Dessa s k subakvatiska åsar är ofta uppbyggda som en serie åskullar, som ligger med en viss regelbundenhet. Mellan åskullarna är åsen smalare och mindre mäktig. Denna typ av ås kallas ibland pärlbandsås. Lagringen i en pärlbandsås är oftast välvd kring en åskärna av grovt material, block och sten. För rullstensåsar, som varit kraftigt vågsvallsbearbetade, erhålls en asymmetrisk åsprofil, där krönet ej motsvarar åsens ursprungliga form utan är resultat av svallningen, (se figur 2, sid 7).

I åsar, som bildats över högsta kustlinjen, s k supraakvatiska, har materialet avsatts i plana lager i en iskanal. När isen smält bort, har materialet i kanterna glidit ut till naturlig raslutning, varför sidorna på dessa formationer är brantare än hos de subakvatiska. Där avlagringens höjd varit stor i förhållande till dess bredd, har en ås med vass kam uppstått, s k getryggsås, (se figur 3, sid 8).

En annan typ av ås är den s k slukåsen, som bildas utför en sluttning i en spricka i isen vinkelrätt mot isrörelseriktningen, (se fig 6, sid 9). Den är vanlig i fjälltrakternas branta sluttningar. I övrigt är det sällsynt med slukåsar. SO om Orrefors vid Kolsbygd och N om Örsjösjön i Nybro kommun finns dock avlagringar, som kan vara slukåsar.

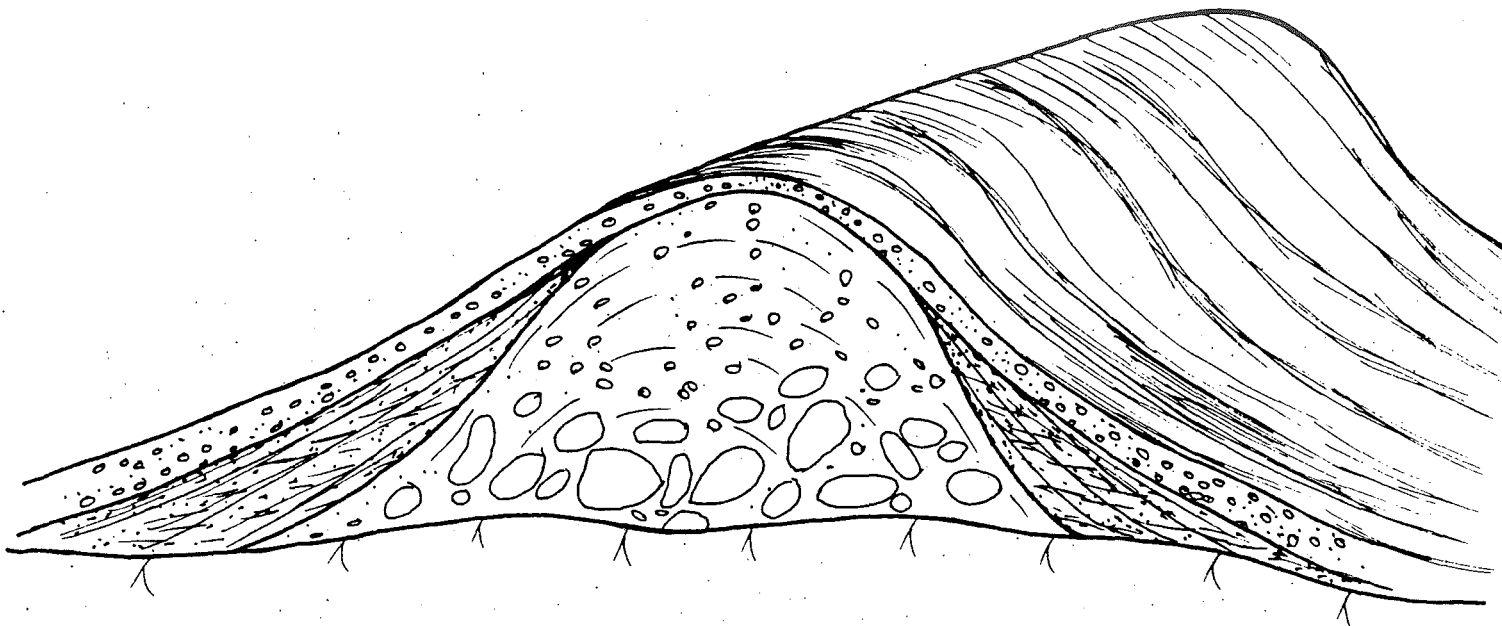
Isälvsdeltan

Isälvsdeltan är oftast uppbyggda i anslutning till att en dalgång plötsligt vidgar sig och blir bredare, men deltan förekommer också i själva dalmyningen. Detta kan förklaras med att trycket i de framrusande vattenmassorna lättat vid utvidgningen i dalgången, varvid en sedimentation kunnat ske. Deltabildningarna är uppbyggda till en vattennivå, som i vissa fall indikerar högsta kustlinjen, men ibland har deltan utbildats på högre nivåer i uppdamda lokala issjöar. Till deltabildningarna ansluter som oftast en ås i ett dräneringsstråk, genom vilket materialet förts fram till deltat. En sådan ås brukar kallas för matar- eller tillförsel-åsar eller "feeding esker", (se figur 4 och 5, sid 8 och 9),

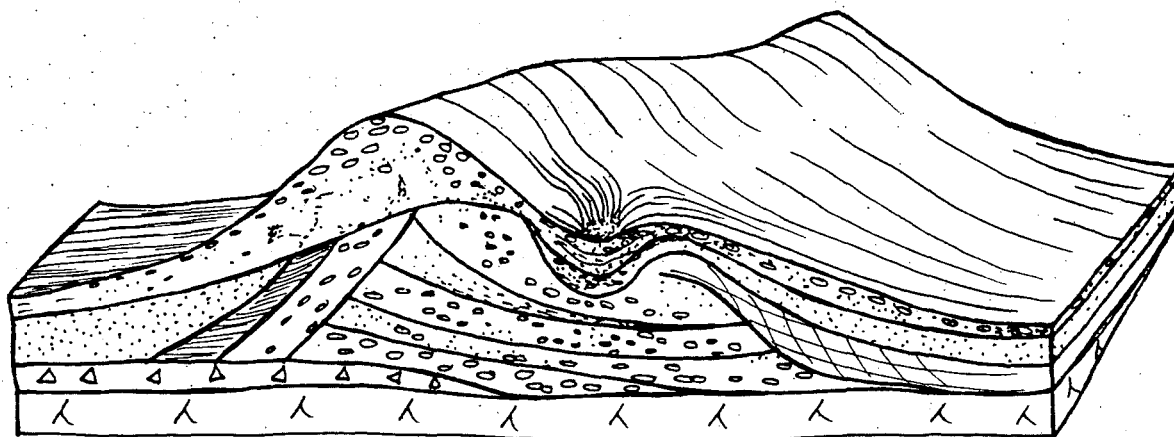
Terrassbildingar

En lateralterrass är en isälvsbildning, där smältvatten har strömmat utefter och mellan en dalsida och isen och där avsatt material. En annan form av terrasser återfinns i dalgångar, där ett vattendrag eroderat sig ned i dalfyllnadssedimenten. Dessa terrassplan är alltså utpreparerade efter isavsmältningen, (se figur 7, sid 9).

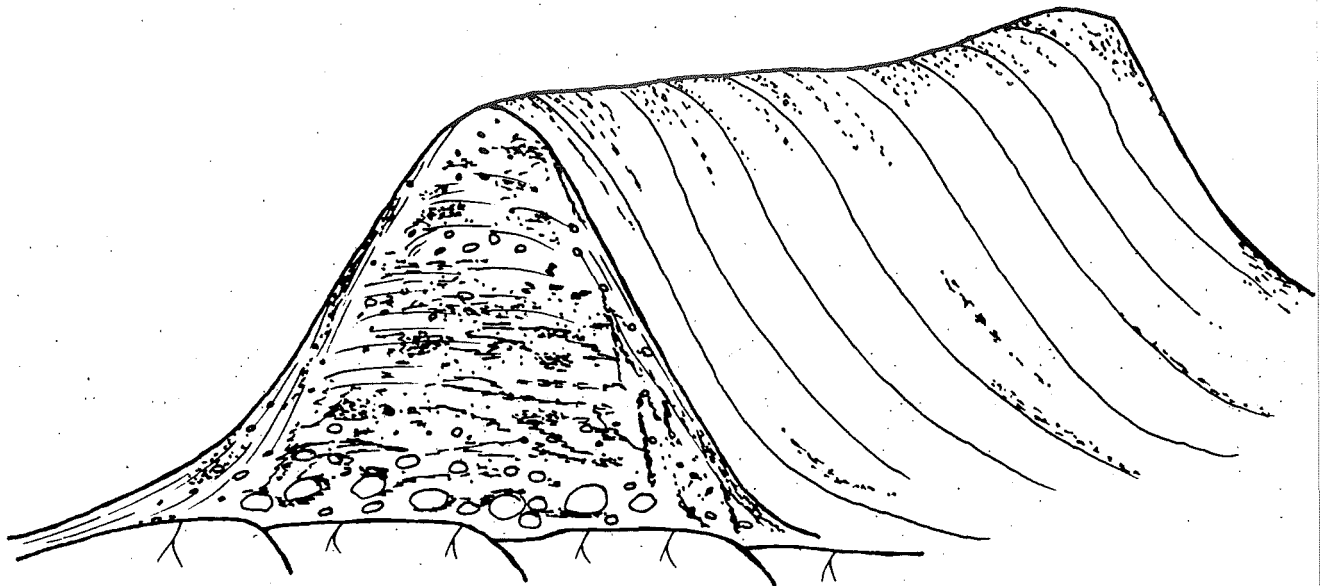
I ordlistan under rubrik 5 förklaras ytterligare vissa geologiska termer och begrepp.

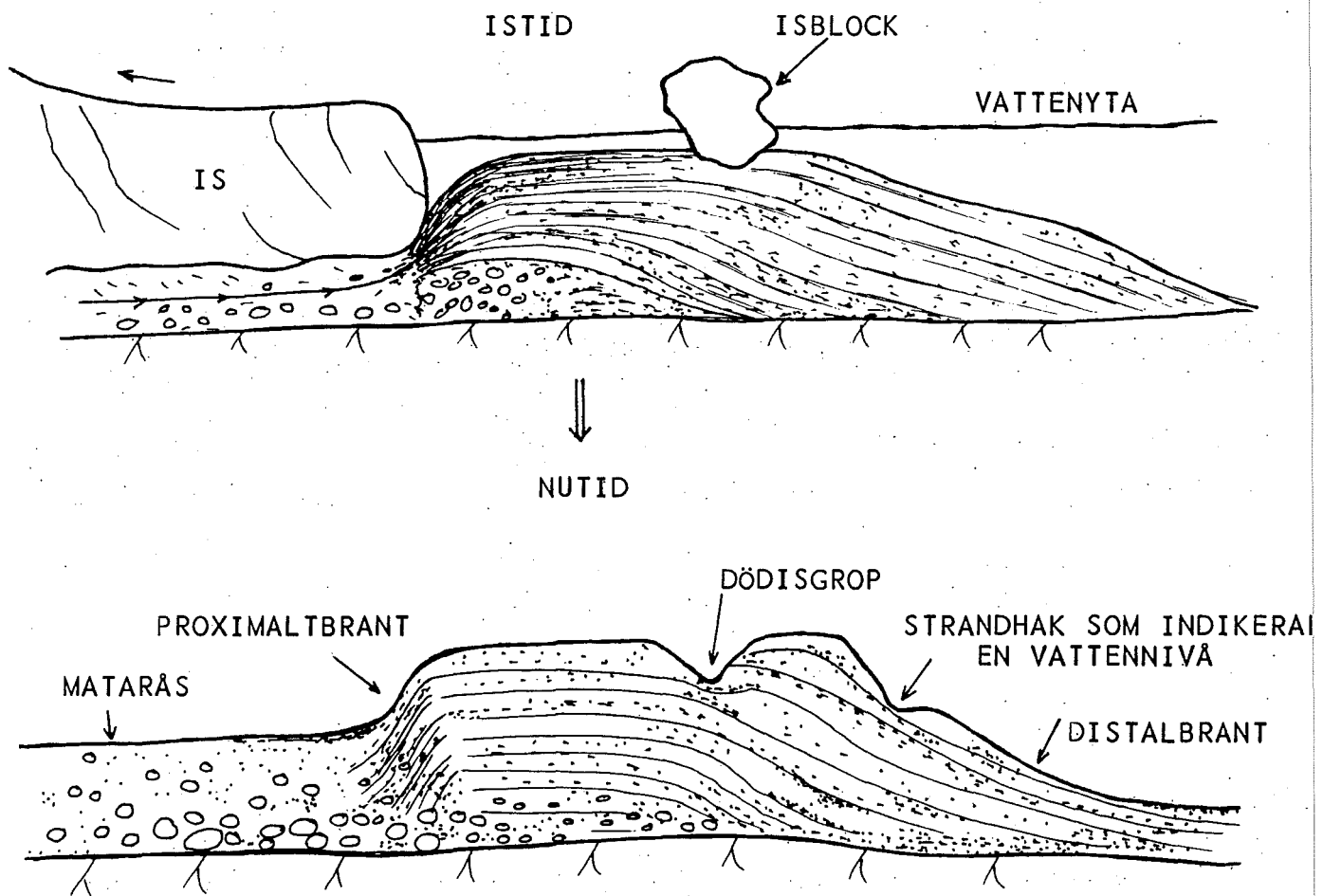
FIGUR 1. Rullstensås bildad under högsta kustlinjen, subakvatiskt bildad.

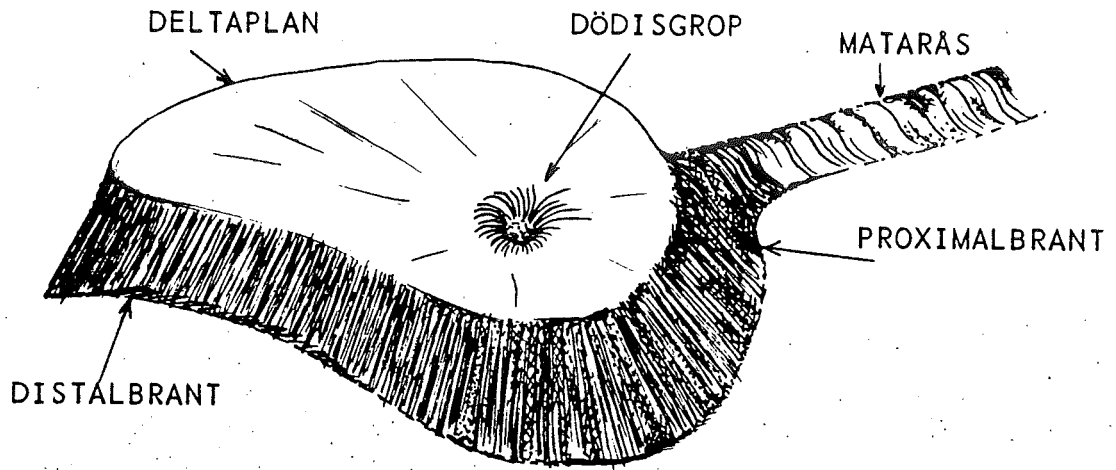
FIGUR 2. Rullstensås som genom vågbearbetning erhållit en asymmetrisk profil.

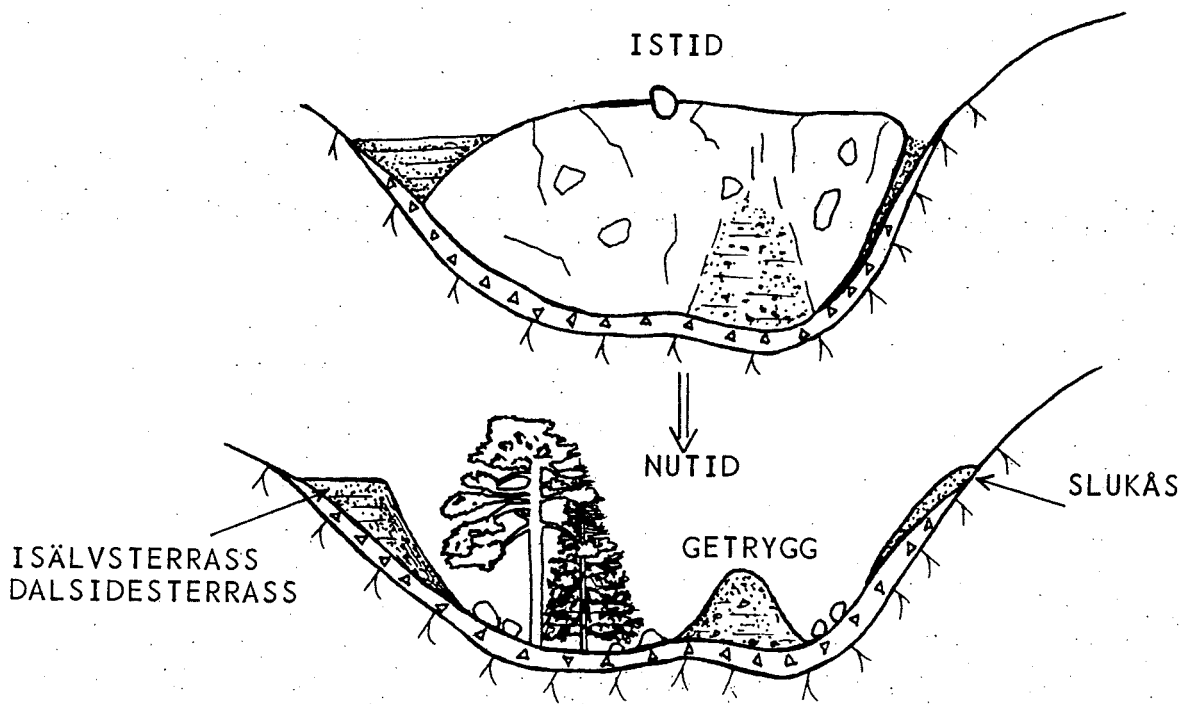
FIGUR 3. Rullstensås bildad över högsta kustlinjen, supraakvatiskt bildad, kallad getryggsås.

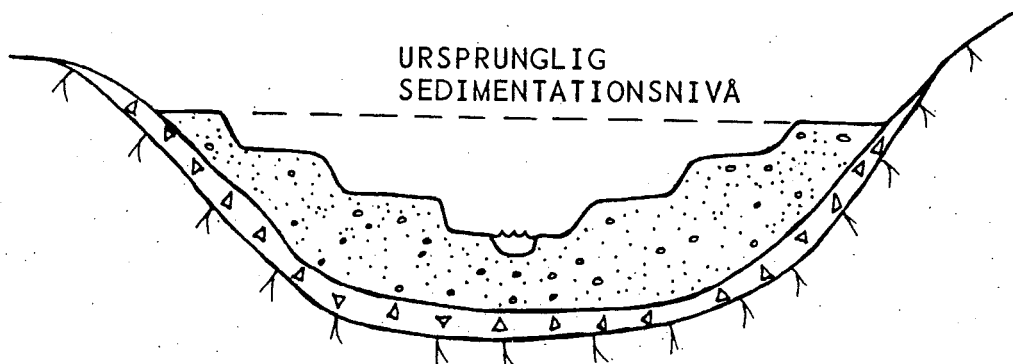
FIGUR 4. Skärning genom ett isälvsdelta.

FIGUR 5. Isälvsdelta.

FIGUR 6. En dalgång med utbildning av terrass, slukås och getryggsås.

FIGUR 7. Olika terrassplan, som utbildats i en dalgång genom ett vattendrags erosion på olika nivåer.

REGIONAL GEOLOGISK BESKRIVNING

Inom ett så vidsträckt område som Kalmar läns fastlandsdel, som sträcker sig 21 mil längs Östersjön och från kusten 6 mil inåt mot Sydsvenska höglandet, uppträder självfallet ett flertal naturtyper. Fyra naturgeografiska regioner kan därvid i första hand urskiljas.

- A. Dallandskapet i nordost.
 - B. Sydsvenska höglandets randområde.
 - C. Den småkulliga mellanregionen.
 - D. Kustslätten i sydost.
- A. Norra delen av länet, framförallt Västervik och norra delarna av Oskarshamns kommun, karaktäriseras av sprickdalar. Berggrunden, som här domineras av kvartsiter, Smålandsgranit, förskiffrad granit och ytbergartsgnejs, är uppdelad i ribbor, skilda av talrika smala sprickdalar, som grävts ut av inlandsis och rinnande vatten. Det kala eller nästa kala berget täcker mer än hälften av landytan. Jordlagren utgörs till största delen av finsediment, som finns i dalgångarna. Grusavlagringarna uppträder här till stor del i anslutning till dalgångarna i form av dalsidesbildningar och deltan.
 - B. Västra delen av länet, i Vimmerby, Hultsfred, Högsby och NV delen av Emmaboda kommun, rymmer en utlöpare av det sydsvenska höglandet. Högst når landet vid Lönneberga i Hultsfreds kommun med ca 270 m ö h. I Emmaboda kommun når landet ca 230 m ö h ca 6 km NNO om Eriksmåla. Berggrunden utgörs i detta område av Smålandsgranit och Smålandsporfy. Jordlagren består mestadels av morän och grusavlagringar. Landformerna är mycket varierande. Typiskt för denna del är stora, på översta delen oftast odlade moränhöjder med bergskärna, skilda av mer eller mindre markanta dalgångar. De största grusförekomsterna i området förekommer inom Vimmerby och Hultsfreds kommuner. I trakten av Rumskulla finns stora platåliknande grusavlagringar. I Silveråns och Emåns dalgångar uppträder stora grusmassor som dalfyllnader vilka fått sina nuvarande former av vattendragens erosion.
 - C. De mellersta delarna av länet uppvisar små, kuperade landformer. Det utgör övergången från de ovan beskrivna områdena till slättbygden i SO. Berggrunden utgörs i mellanbygden av mestadels Smålandsgranit, Smålandsporfy och förskiffrad granit. Jordlagren består av morän och

grusavlagringar; i södra delarna dominerar morän. Grusavlagringarna är i mellanbygden mestadels knutna till rullstensåsar, där Högsbyåsen, Bäckeboåsen, Nybroåsen och Lindåsen är några av de mäktigaste. Rullstensåsarna och vattendragen är karaktäristiska inslag i landskapsbilden, t ex Högsbyåsen utmed Emåns dalgång SO om Högsby.

- D. Kustlandskapet mot Kalmarsund utgörs av slättbygd. Berggrunden, som här mestadels består av Smålandsgranit, Smålandsporfyr och en remsa av sandsten längst i öster, har en jämn yta. I det flacka landskapet utgör moränhöjder och rullstensåsar, trots att de sällan är mäktiga, markanta inslag i landskapsbilden. Jordlagren domineras av morän och grusförekomster. I de södra delarna av slättbygden är moränen dominerande. Rullstensåsarna, som uppträder med markanta och mäktiga former i mellanbygden, är i slättbygden till stor del påverkade av svallningsprocesser. Det betyder, att åsarna är mjukt avrundade och ibland svåra att följa i landskapet.

Berggrunden

Berggrunden inom Kalmar läns fastlandsdel består huvudsakligen av sju olika bergartstyper, där den s k Smålandsgraniten dominerar, se bergartskarta figur 8, (sid 14).

Kvartsit: Kvartsiten har en ålder av minst 2220-2465 miljoner år och består av omkristalliserad sandsten, där dock kornstrukturen är föga utpräglad. Beroende på lokaliseringen kallas den för Västervikskvartsit. Den rena kvartsiten är rödaktig, gråvit eller grå till svartgrå.

Förskiffrad granit: Utgörs av den gråröda Loftahammarsgraniten samt av ett stråk med hornbländerik gnejsgranit mellan Vetlanda och Oskarshamn. Denna bergart, som har magmatiskt ursprung, bildades för ca 1800-1925 miljoner år sedan.

Smålandsgranit: Den dominerande bergarten i mellersta och östra delarna av Småland. Den varierar mellan ljusgrå och röd färg. Även kornstorleken uppvisar en variation mellan fin-, medel- och grovkornig granit. I vissa fall uppträder en så kallad ögongranit, där "ögonen" utgörs av stora, ofta ljusröda, kristaller i en finkornig massa. Smålandsgraniten, som har magmatiskt ursprung, är ca 1655-1690 miljoner år gammal.

Smålandsporfyr: Porfyren, som oftast är röd eller brunaktig till färgen, uppträder som inträngningar i Smålandsgraniten. Porfyren, som är hård och flisig, har vulkaniskt ursprung och bildades ungefär samtidigt som Smålandsgraniten. Den täta flintlika mellanmassan, som uppträder mellan de millimeterstora kristallerna, kallas för hälleflinta.

Ytbergartsgnejs: En ljus bergart, som bildades då Smålandsgraniten trängde upp som magmor i kvartsiten för ca 1655-1690 miljoner år sedan. Ytbergartsgnejsen är en bergart, där resten av den äldre berggrunden finns kvar som mer eller mindre gnejsartade rester i en massa av nykristalliserade mineral. Ett annat namn på den här bergarten är migmatit, vilket betyder blandbergart.

Grönsten: Är en sammanfattande benämning på metamorft omvandlade, ofta kloritiserade, basiska magmabergarter. Färger på dessa bergarter, exempelvis gabbro, diorit och amfibolit, är mörk, ofta med en mörkgrön nyans. Grönstenarna har sannolikt bildats inom samma tidsperiod som Smålandsgraniten.

Sandsten: Är en ljus sedimentär bergart, som bildades för ca 600 miljoner år sedan av kvartskorn från eroderade, äldre bergarter. Åldersskillnaden mellan sandstenen och underliggande urberg är således ca 1 miljard år.

Jordarterna

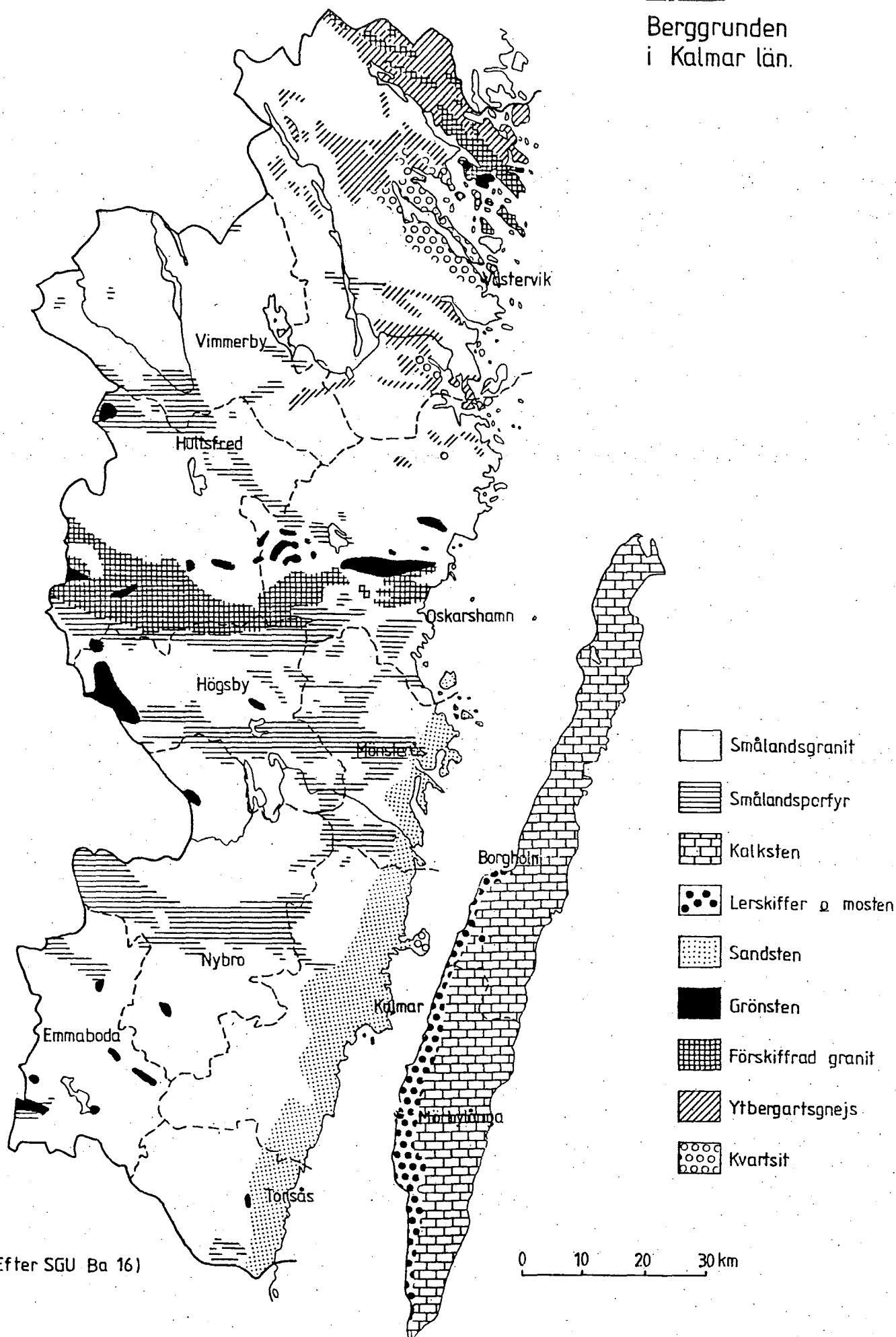
De jordarter, som till största delen täcker berggrunden i länet, bildades i samband med senaste landisens framryckande och avsmältning. Den dominerande jordarten är morän, bildad genom att äldre jordarter och berggrund krossades och maldes samman av landisens rörelse och tryck. Moränen, som består av alla jordartsfraktioner mellan block och ler, avsattes under, framför och vid sidan av landisen. Morän, som låg i eller på isen, avsattes vid avsmältningen ofta på den förut avlagrade moränen. Man talar därför om sido-, front-, änd-, botten-, yt- och dödismorän beroende på avsättningsmiljö.

I inlandsisens slutskede bildades de glacifluviala bildningarna, vilka avsattes i anslutning till isälvar, som mynnade ovanför eller under en sjö- eller havsyta. Olika typer av isälvsavlagringar har redovisats under "Allmän geologisk orientering".

Svalljordarter, t ex svallgrus och svallsand började bildas direkt efter avsmältningen då landytan långsamt höjde sig ur havet. Vidare bildades flygsandsjordar efter avsmältningen, då vegetations-täcket var ringa.

Flygsandsjordar bildas även i nutid, dock i mindre omfattning. Jordarter, som bildas i nutid, är organiska jordarter, såsom torv och gyttja, svämjordarter då floder och älvar svämmar över samt vittringsjordarter från kemisk och/eller mekanisk vittring.

Figur 8
Berggrunden
i Kalmar län.

(Efter SGU Ba 16)

ALLMÄNT OM KOMMUNEN

Högsby kommun karakteriseras i stort av två landskapstyper topografiskt sett. Väster om en tänkt linje mellan Trånshult, Sinnersjöarna och Allgunnen återfinns sydsvenska höglandets östra randområde, som kännetecknas av relativt stora höjdskillnader i terrängen. Bra exempel härpå är Aboda klint. Typiskt är vidare sprickdalar av ofta betydande storlek.

Öster om ovan nämnda linje är terrängen svagare kuperad och hänförs till den för länet småkulliga landskapstypen.

Den dominerande topografiska faktorn utgör Emådalen. Från vägen mellan Högsby och Fågelfors samt vid Gillberga bjuds besökaren på storslagna och vackra vyer. En annan karaktäristisk landskapstyp är det vackra odlings- och haglandskapet i anslutning till Högsbyåsens avsnitt mellan Ryda och Värlebo.

Berggrunden består i huvudsak av Smålandsgranit med ett stråk av Smålandsporfyrt i norra och mellersta delen av kommunen. Vidare uppträder mot Kronobergs län några grönstensområden.

Berggrundens sprickssystem återspeglas till stor del av de dalgångar, raviner och sänkor, som framträder i terrängen. Sprickzonerna har en dominerande NV-SO-lig orientering, med ställvis nord-syd och öst-västliga orienteringar. En öst-västlig sprickzon framträder extra morfologiskt tydligt genom Moreravinen som är en för länet unik formation.

Jordarterna domineras av morän, som uppträder i mindre kullar och som ett mer eller mindre mäktigt utjämnande täcke på berggrunden, finsediment i Emåns dalgång samt grusavlagringar. Grusförekomsterna är koncentrerade till Bockaraplåtån, Högsbyåsen samt Virserumsåsens avlagringar i trakten kring Fågelfors. I övrigt är det sparsamt med isälvsavlagringar med undantag för de små åsarna Hultsnåseåsen, Lamnehultsåsen samt norra delen av Fliserydsåsen.

Det är endast de allra västligaste delarna av kommunen, som legat över högsta kustlinjen. De övriga delarna har mer eller mindre påverkats av vågornas svallningsprocesser, vilket kan exemplifieras med Högsbyåsens mer och mer utflackade form utefter väg 34 mot Ålem.

1 BOCKARAOMRÅDET, HÖGSBYÅSEN TILL Karta 1
 ÅSFÖRGRENINGEN 1,5 KM NNV OM
 HÖGSBY KYRKA

Högsbyåsen är en av Kalmar läns längsta och mäktigaste rullstensåsar.

Det isälvsstråk, som man kallar för Högsbyåsen, börjar i anslutning till Bockaraplatån. Bockaraplatån utgörs av ett vidsträckt isälvsdelta, som byggdes upp vid randen av inlandsisen mellan succesivt avsmältande dödisrester i Baltiska issjöns strandzon. Sten, grus och sand m m transporterades i en isälvskanal från väster (förbi Persmåla) och ett par mindre isälvar från norr.

Från Bockaraområdet sträcker sig Högsbyåsen rakt söder ut till Högsby, där den vinklar av mot SO.

Vid Högsby ansluter en åsgren från Emådalen i NV innefattande det vackra Dragerydskomplexet.

Åsen uppvisar varierande former beroende på terrängläge och olika vågsvallspåverkan.

Långa sträckor dominerar åsen landskapsbilden.

Den i Hultsfreds kommun beskrivna Järedaåsen och smältvattenavlagringarna SO om Rosenfors kan sägas utgöra de NV delarna av Högsbyåsen.

a
II

Bockara ligger i södra delen av ett vidsträckt isälvsdelta, uppbyggt vid randen av inlandsisen i Baltiska issjöns strandzon.

Isälvs materialet har i huvudsak transporterats från väster förbi Persmåla samt från ett par mindre isälvar från norr.

Randdeltats södra och östra delar sluttar med en avlastningsbrant ned mot forna Granhultasjön, som numera är uppodlad.

b
II, III

Platån NO, öster och söder om Glahytt är en ansvällning av Högsbyåsen, som börjar uppträda i trakterna NV om Bockara och som fortsätter utmed väg 34 förbi Berga, Högsby o s v. Platån höjer sig i väster till ca 102 m ö h och är där uppdelad i mindre partier av en rad dödissänkor. Efter den slutliga avsmältningen av de isblock, som orsakade dessa, har rin-

nande vatten, ras och sättningar svarat för den slutgiltiga utformningen av en del dalar genom platån.

Norr om Hagsjön är platån delvis naggad av erosion, men den ursprungliga utbredningen torde ha begränsats av dödisblock. SO om Hagsjön utbreder sig tre större platåhöjder, åtskilda av markanta sänkor med NV-SO utsträckning. Ytterligare åt SO är sedimentutfyllnaden och avjämningen av delatytan mer fullständig.

c
III

Berget i samhällets norra utkant är omgivet av sandavlagringar, som breder ut sig mot NO. Marken är till största delen uppodlad eller bebyggd.

d
I

Norr om landsvägskälet vid Glahytt reser sig den egentliga tillförselåsen till Bockaradeltat med en ca 12 m hög markant åsrygg mot NV. Efter en sänka, där vägen mot Uppåsen är dragen, fortsätter åsen med ryggform, breddas till en 70-80 m bred planås med något kullig yta, sänker sig och antar efter en markant kulle ensidig form, begränsad av berg i NO och sankmark i SV.

e
II

Kring Persmåla utbreder sig ett ömsom kulligt-gropigt, ömsom terrasserat sandfält kring uppstickande moränhöjder. Ett vackert kameområde med rikt skiftande avlagringsformer, bildade i kontakt med avsmältande is, ligger norr om Försjöns västra del. Omkring 400 m NV om Persmåla märks en uppemot 4 m hög terrassbrant, som troligen utformats genom smältvattenerosion.

f
I

Högsbyåsen böjer vid Glahytt från NV och antar en nord-sydlig sträckning med ryggkrönet strax väster om landsvägen. Närmast Glahytt har åsen sned platåform med brant ostflank och kullig västsida. Efter ett hundratal meter söder väggkorsning vid Glahytt uppträder åsen med smal markerad getryggsform med krönet ca 12 m över Ugglegölen och 4-5 m över en terrass med landsvägen. Åskrönet är vågigt. Västsidan är brant och delvis blockbelagd.

g
I, II

Söder om Ugglegölen fortsätter centralåsen som planås med landsvägen på krönplanet till vägskalet NO Gösjön, där åsen sväller ut i en platå.

- h
III Öster om landsvägen begränsas den centrala planåsen av en buktande ostbrant mot en N-S smal sänka. Öster om denna ligger ett bälte av inemot 10 m höga kullar. Detta sidobälte trängs ihop mot norr mellan huvudåsen och fast berg.
- i
I Mellan Gösjön och Älgsjön är åsen mycket vackert utbildad. Väster om centralåsen, som med jämnt krön når upp till ca 105 m ö h, utbreder sig kullig grusmark och en terrass kring ett bergsmassiv vid Gösjöns östra strand. Norr om berget smalnar åsen, mellan Gösjöns östligaste hörn och sankmarken väster om Älgsjön.
- j
II I området NO Elsabo utbreder sig en grusterrass på nordsidan av Elsabohöjden. Terrassen, som är genomskuren av Älgsjöns avlopp, breddas mot NO till en plåtå med jämn yta, som sluttar flackt mot f d Granhultssjön. En låg, krönvallsliknande rygg med nordlig sträckning bildar plåtåns högsta parti. I västkanten SSO om Skruvshult finns ett par fornlämningar.
- k
II Öster om Älgsjön ligger ett bälte av terrasser, kullar och sänkor med typiska kameformer, som bildats av smältvattenavlagringar i kontakt med avsmältande isrester.
- l
II Huvudåsen fortsätter SV om Älgsjön ned mot Berga skola som en ca 10 m hög rygg med ansvällningar. Den åtföljes av ett bälte med kullar på ömse sidor. En del kullar når 7-8 m höjd. Vanligen är de lägre. Här och var bildar de utsträckta ryggar, åtskilda av dödissänkor. Från huvudåsens plåtåartade ansvällningar går det här och var ut korta sådana ryggar parallella med centralåsen. De är smalare och vanligen lägre än centralryggen men når upp till dess krönnivå, där de inte blivit lägre genom sättningar, glidningar och ras.
- m
II Söder om skolan mot järnvägen fortsätter centralåsen med plant krön. Ostsidan sluttar brant mot en smal åsgrav som sträcker sig från vägskälet 300 m söder Älgsjön till Dortemoberg. Åsens västsida är kullig. SV om Berga skola, där åskränet är bredare, utbreder sig småkullig grusmark, skild från huvudåsen av delvis uppodlad myrmark.

- n
III Kring vägen från Lövhäll mot Berga station upp-
träder låga sandkullar. Från grus och sandmarken
kring Berga station utbreder sig ett lågkulligt
grusområde mot SV till Gryssebohägnen och Nybo.
Det består av flacka 3-4 m höga kullar.
- o
III I området SO Älgsjön - NO Dortemoberg utbreder
sig oregelbundna låga kullar över vilka blockiga
moränkullar sticker upp.
- p
II NO om järnvägsviadukten i Berga sträcker sig en
utlöpare mot öster från centralryggen. Kring
Dortemoberg vid Berga klockstapel ligger en ter-
rass med ytan upp till 98 m ö h. Vägen mot Kalvenäs
går på ett sporrartat utskott från terrassen, som
i öster begränsas av en 700-800 m lång och ca 500 m
bred dödissänka.
- Söder om järnvägen ligger en grusig, sandig plåtå
vid Kalvenässjöns norra ände. Plåtån, vars yta
ligger ca 98 m ö h är uppbyggd som ett delta med
avlastningsbrant mot söder.
- q
III Vägen mot Kalvenäs går på ett sporrartat utskott
från terrassen, som i öster begränsas av en 700-
800 m lång och ca 500 m bred dödissänka. Öster om
dödissänkan utbreder sig ett vidsträckt, lågkulligt
grusigt sandfält. Fältet begränsas av en 7-8 m hög
brant, som tyder på iskontakt. Över ytan av fältet
uppträder kullar av blockig morän. Fältet begränsas
också mot NO av en dödissänka, vars lägre del intas
av Målegöl.
- r
III Vägen mot Kalvenäsmåla går genom lågkullig grusmark
och sänkor i en båge och tangerar norra änden av
dödissänkan Målegöl. Kring Kalvenäsmåla ligger ett
tämmligen jämnt fält av grusig sand med grunda sand-
sänkor. Åt NO till Kaggemålen övergår fältet i låg-
kulliga avlagringsformer, där plana kullar höjer sig
3-4 m över tråg och rännor.
SO Långhult ligger ett mindre sandfält.
- s
II Åsen fortsätter, söder om järnvägsgenombrottet, som
en markant planås, vilken når ca 99 m ö h. Området
väster om bandybanan, som ligger i en sänka, utbre-
der sig mer kullig, delvis blockig mark.
- t
II Vid Ryckhult övergår den delvis undulerande planås-
en till en vacker 7-8 m hög getryggsås. NO om Ryck-
hult vidtar en begränsad, lågkullig terrass. Mellan
Ryckhult och landsvägen ligger sandjord i form av
låga kullar och fält. Efterhand övergår getryggen

till en serie av låga kullar. Mellan åsryggen och landsvägen ligger en åsgrav, som i norr begränsas av vägen till Ryckhult och i söder av höjdpartiet vid skjutbanestugan.

u
I, II

Öster om landsvägen (34), mittemot gamla vägskalet till Drageryd, vidgar sig åsryggen till en kulle med plan, begränsad överyta, 10 m hög åt öster och 5 m åt väster. Samtidigt börjar en låg och sned parallellrygg, som sträcker sig några hundra meter mot söder. Huvudåsen vid vattentornet och ned mot St. Hanåsa är uppdelad i kullar.

v
I

Den markanta och puckelformiga ryggen kröker vid St Hanåsa mot SSV där den genomskäres av vägen. Åsen fortsätter mot SV med en ca 5 m hög sluttning mot NV och omkring 15 m hög långsluttande sandslänt mot SO. Längs krönet omkring 300-400 m SSV om St Hanåsa ligger en rad forngravar.

Åsryggen övergår strax innan åsförgreningen till en åskulle, som är 100-150 m bred med brant nordsluttning och flack sydsluttning. Kullen är vackert trädbevuxen.

2 LILLSJÖDALSÅSEN, DRAGERYDS-KOMPLEXET, VIRSTADSKOMPLEXET OCH ÅSGRENNEN NV HÖGSBY

Karta 1

Lillsjödalsåsen

a
II

Åsen dyker upp i den igenväxande Ryningens SO hörn och sträcker sig först i ost-västlig riktning, innan den vrider mot SSO förbi Lillsjödals station. Vid Lillsjödals övergår den kulliga åsen till mera plan form. Åsen når här ca 12-15 m över omgivningen och är omkring 100 m bred. Ned mot Orreberg smalnar den ca 5 m höga plana åsen till ca 50 m bredd.

Dragerydskomplexet

Kring Drageryds by på NO sidan av Emåns breda dalgång utbreder sig ett komplex av isälvsavlagringar med märklig form och uppbyggnad. Komplexet består i huvudsak av plåtårtade åsar och kullar med NV-SO utsträckning, längst i norr av terrasser i sydsluttningen av ett bergmassiv.

- b
I I sin norra del består Dragerydskomplexet av terrasser på sydsidan av ett bergmassiv. Kring skolan ligger en terrass, över vars yta höjer sig kullar och ryggar. Den är genomdragen av rännor. Vidare förekommer gropar. Terrassen sänker sig oregelbundet mot söder.
- c
I Åskomplexets östra del består av en mäktig åsrygg med NNW-SSO utsträckning. Åsryggen uppvisar skiftande former från norr mot söder. Gropiga, kulliga och småryggiga former mot berget i norr, se profil 1.
Därefter som snedformad planås med ca 30 m brett krönplan, vilken efterhand övergår i en markant getrygg. Ytterligare mot söder uppträder åsen mer platåartad på östsidan av en terrass, som sträcker ned mot grustaget. Vid vägs kärningen i anslutning till grustaget är åsen ca 15 m hög och mer än 100 m bred. Vidare mot SSO blir åsen mäktigare och når med sitt jämna krön omkring 20 m höjd mot intilliggande mark i öster. I SO slutar åsen med vackert kullig form och välvt krön, där det ligger en rad forngravar.
- d
I Några hundra meter väster om den södra delen av den östra åsryggen ligger den mellersta räckan av åskullar med NV-SO utsträckning. En välvd puckelryggig ås sammansatt av 10 m höga mjukt rundade kullar reser sig mjukt från den undulerande sandmarkant, 300 m lång, omkring 150 m bred och mer än 15 m hög platåartad kulle med plant till avrundat krön.
- e
I SV delen av Dragerydskomplexet, Kringleåsen, består av en sedimentplatå med påfallande jämn överyta på ungefär samma nivå som den östra åsen, de högsta kullarna i den mellersta åsen och åsplatån vid Virstad. 100 m väster om kraftledningen ligger en mjukt rundad kulle som en utlöpare till platån. På krönet ligger fornlämningar. Platån reser sig med konvex SV-sida och konkav NO-flank närmare Drageryds by. Den plana överytan ligger ca 27-28 m över Emån.
- Virstadskomplexet
- f
II, III NO om Virstad ligger ett åskomplex i NV-SO utsträckning. Från det östra åspartiet i Dragerydskomplexet återkommer på andra sidan ån mot SO en låg rygg med två markerade kullar. Efter ett kort avbrott reser sig åsryggen mot SO och svänger sedan mera mot öster, ca 600 m, innan den åter

svänger mot SO fram till den södra gården i Virstad. I omböjningen från ost-västlig riktning till SO-riktning reser sig en vacker platåartad åskulle med 50 m brett krönplan. Norr om åskullen sträcker sig mot öster en mindre terrassformad rygg som sänker sig fram till åskröken. Innanför den, av grusexploatering sargad, terrassformade åsryggen sänker sig marken något innan den stiger upp mot landsvägen.

Den NV utlöparen av Högsbyåsen

g
I, II

På östra sidan av ån öster om Virstad börjar åsryggen med en kullformig ansvällning, som mot SO når omkring 15-16 m över ån. Åsen åtföljs av 2-3 m höga terrasser längs ån, se profil 2.

Strax väster om Ångsborg övergår den markanta ryggen i en åsplatå, som är drygt 20 m hög och 100 m bred.

Öster om åsplatån ligger en moränkulle och öster om den sträcker sig en markant rygg ned mot åsknuten vid järnvägen. Det avrundade, svagt undulerande krönet ligger ca 17-18 m över en trågformad, sandfylld sänka i SV och ca 8 m över en smalare sänka i NO. Strax innan åsförgreningen har åsen markant ryggform.

3 HÖGSBYÅSEN SÖDER ÅSFÖRGRENINGEN - Karta 1, 2 och 3 KOMMUNGRÄNSEN SO HÅLEBÄCK

a
II

Åsen fortsätter efter förgreningen mot SO för att strax innan järnvägsövergången, 300 m norr om station, vrida sig något mer mot SSO. Åsen sträcker sig med vacker ryggform genom centrum av Högsby. Åsen är mäktigast öster om kyrkan.

b
I

Efter Emåns åsgeombrött reser sig en långsträckt, ryggformad åskulle kallad för Skansen. På norra delen av ryggen återfinns järnåldersgravar.

Den ryggformade åskullen sänker sig ned mot Barnegöl för att sedan övergå i ny mjukt rundad åskulle med östvästlig längdutsträckning. Krönhöjden ligger på ca 13-14 m över Emåns dalgång.

Efter en svacka höjer sig åsen på nytt i en åskulle, till ca 15 m över dalgången, vid Ekelund.

- c
I Efter bäckgenombrottet vid Ekeby fortsätter åsen ned mot Gillberga, där åsen smalnar av och tvingas runt ett moränparti. Åskrönet sträcker sig, öster om Ekeby, mellan byvägen och landsvägen mot SO. Här är också åsen som mäktigast. Hela sträckan utmed Emådalen uppvisar en tämligen brant och jämnt sluttande NO-flank, medan den väster om krönet, svagt lutande, ansluter till berg och moränmarkerna i SV. Åsen utgör ett dominerande inslag i landskapsbilden genom sin kulturpåverkan.
- d
II Vid Ruda gård består åsen av ett mäktigt åsmassiv av terrassformig byggnad med plåtårtat krön, som höjer sig ca 35 m över Emåns dalbotten. I området strax NV om Ruda gård finns mindre, men vackra dödisgropar.
- e
II Åsen fortsätter, dock med ett litet avbrott ett par hundra meter SO om Ruda gård, med markanta och vackra ryggformer ned mot Ruda skola. Vid Källan och Ruda skola återfinns fornlämningar.
- f
II I Ruda samhälle är åsen - som vid stationen består av två ryggar, åtskilda av en sandfylld sänka - till stor del bebyggd och sträckvis nedjämnd.
- g
I, II Öster om järnvägen höjer sig åsen, som vid idrottsplatsen övergår till ett mycket vackert åsnät. Åsnätet består av anostomaserande ryggar, åtskilda av djupa gropar med branta, ofta blockiga väggar. Ställvis antar formen av smala plåtåer med plan eller svagt vågig överyta. I åsnätet finns ett tiotal väl utbildade åsgropar av varierande storlek och form, se profil 3.
- h
I Vid Bötterum antar åsen formen av ett mäktigt åsmassiv, vars översta del upptas av en vacker krönvall med nord-sydlig sträckning.
- i
I Fortsättningsvis sträcker sig åsen med en ca 100 m bred rygg genom en lövträdshage ned mot Norrgården och Lövdal, där två vackra, ovalt formade åskullar, sammanlänkade av en lägre rygg med smalt krön vidtager.
- j
I Vidare fortsätter åsen med vackra kullar och en rygg till Långemåla kyrka, vilken är vackert belägen på en mjukt rundad åskulle. Den vackra åssträckan mellan Bötterum och Långemåla uppvisar den intressanta växlingen från ryggform till kullformer.

- k
II Efter Långemåla kyrka kröker åsen lite mot söder, samtidigt som den blir mäktigare i bredd och i höjd. Långemåla idrottsplats ligger vackert på åsens krönplatå.
- l
III Vid Brusemåla smalnar åschrönet till en rygg. Östslutningen är liksom åt SO terrasserad genom vågsvall.
- m
II, III SO om Brusemåla vidgas åschrönet igen och är NO om Bökemåla mer än 100 m brett. Efterhand minskar åsen i mäktighet och antar ett vallformat krön som är omkring 20-30 m brett.
- Vid vägskalet till Värlebo når krönet ca 20 m över moränmarken i öster och ungefär lika mycket över sand- och moränjorden i väster. Åspartiet mellan Brusemåla och Värlebo uppvisar markanta strandhak.
- n
II Vid Källtorp breder åsen ut sig till en mäktig platå kring ett berg. Vid Värlebens buktar en snibb av platån ut som en vacker, mjukt rundad sidokulle. Den västra delen av platån kantas av en karaktäristisk krönvall. I ostslutningen sträcker sig vackra strandvallar och terrasser i åsens längdriktning.
- o
II Mot SO fortsätter en vackert välvd åsrygg med krönet ca 10 m över dalen i öster och terrasserad ostslutning. Åsryggen övergår i en långsträckt, välvd åskulle fram till bäckgenombrottet ca 1,5 km SO om Källtorp.
- p
II Söder om nämnda genombrott slingrar sig åsen vidare, segmenterad i en rad kullar och åtsnörningar. Kullarna är omkring 5-6 m höga.

Den fortsatta beskrivningen av Högsbyåsen återfinns under Mönsterås kommun.

4 HULTSNÄSEÅSEN

Karta 2

- a
II Hulstnåseåsen kallas isälvsavlagringen norr om Hulstnåsesjön. Åsen börjar med ett lågkulligt fält strax söder om gården Ringan. Fortsättningsvis uppträder åsen i form av 7-8 m höga, 50-60 m breda och långsträckta kullar.

Öster om Hällerumsberget ligger åsen som plana kullar i sänkläge intill en brant bergsida.

Åsen sträcker sig vidare mot SO för att ca 500 m norr om Hultsnäs vrida mot en syd till SSO riktning.

I sin nya riktning framträder åsen med plana, 100 m breda kullar, som är 5-6 m höga och ligger an mot berg. Åsen reser sig uppemot 10 m mot berg vid gårdarna Hultsnäs.

b
I

Söder om Hultsnäs fortsätter åsen med en flackt välvd ryggform, 3-4 m höjd och ca 10 m bredd ned till Hultsnäsesjön. Där slutar åsen som en låg flack udde, Gärsudden.

5 LAMNEHULTSÅSEN

Karta 3

NV Horsnö ligger en åsbildning, som kallas för Lamnehultsåsen.

a
III

Åsen börjar uppträda i moränterrängen ca 1 km NV vägkorsningen vid Björnlund. Efterhand höjer sig åsen till 5-6 m höjd och når en bredd av omkring 100 m. Efter en platåartad ansvällning av svallad morän fortsätter åsen 150 m bred och 5-6 m hög fram till ett bäckgenombrott.

b
II, III

Efter bäckgenombrottet skjuter en sporre ut mot väster 4-5 m hög, jämn överyta och en låg vallbildning överst. Åsen har här planryggsform men övergår till en smal, låg och något sned ås mot OSO. Under kraftledningen har åsen plan kullform.

c
II

Vidare fortsätter åsen med flack, sned och ca 100 m bred form. Efterhand blir åschrönet mer markerat och vågigt. Vid Lamnehult är åsen ca 6 m hög och 100 m bred innan den upphör i ett litet sandfält mot SO.

6 DE SYDÖSTRA DELARNA AV VIRSERUMS- ÅSEN: ÅSGRENARNA MOT SNABBERYD
Karta 4
OCH HÄSSLEÅS SAMT FÅGELFORSFÄLTET

Virserumsåsen inom Kalmar län utgörs av isälvs-
avlagringar med mycket skiftande sammansättning
och former, beroende på den varierande urbergs-
terrängen. Största delen av Virserumsåsen be-
skrivs under Hultsfreds kommun, medan de SÖ del-
arna återges nedan.

Virserumsåsen upphör med tre åsgrenar: mot
Snabberyd och Hässleås samt Fågelforsfältet.

Åsgrenarna mot Snabberyd och Hässleås

- a
II Förbi Häradsmålen och mot Dammen söder om Fåglebo
utbreder sig Virserumsåsen i form av kullar, rygg-
ar och fält av mestadels sand.
- Höjdskillnaderna avtar åt öster.
Söder om Dammen ligger en plan sandplatå med över-
ytan ca 3 m över högvattennivån.
- b
II Vid Fåglebo ligger ett område med finkornigt ma-
terial (sandig mo under ett tunt lager grusig
sand). Söder om Fåglebo är formerna något kulliga.
- c
III Väster om Nötån 500 m NO Kronobo ligger en 5-6 m
hög grusplatå med branta kanter.
- d
III Mellan Kronobo och Snabberyd ligger isälvsgrus
utbrett som ett fält med vågig yta, där "våg-
höjden" är 3-4 m.
- e
III Omkring 750 m öster om Snabberyd ligger grus-
ryggar med 4-5 m höjd och ca 50 m bredd.
- f
II, III Omkring 1 km söder om Snabberyd börjar en rygg
uppträda ur en blockig höjdsluttning. Mot söder
övergår ryggen till en mäktig getrygg. Ryggen
är mestadels barrskogsbevuxen.
- g
II, III Vid Alsasjö, 1 km SV om Hökeskogen uppträder en
låg åsrygg. Den är ca 1,5 km lång och slingrar
sig i N-S-lig riktning.
- h
II Den östra åsgrenen börjar som en grusterrass ca
1,5 km NO Kronobo. Grusterrassen ligger 7-8 m
över Nötåns dalbotten i SÖ kanten av dalgången.

- i
II Mot söder övergår terrassen i ett område, där avlagringarna har formen av kullar. Ned mot åsförgreningen sträcker sig åsen i form av ryggar och kullar, som når upp till 7 m höjd.
- j
II Från förgreningen sträcker sig en rad åskullar mot söder, medan den andra ryggen fortsätter mot öster för att efter ca 750 m vinkla av mot SSO. Ryggen mot öster når maximalt 8 m relativ höjd.
- k
II Vid Hässleås ligger åsgrus avlagrat i form av kullar på berghyllor. Vackra hagmarker och lövskog med ett välutbildat buskskikt av bl a hassel karakteriserar den mellersta åsgrenen.

Fågelforsfältet

- l
II Sandavlagringarna vid Fågelfors representerar ett isälvsdelta, där sjöarna, med undantag för bruksdammen, troligen utgörs av dödissänkor. Deltat har svagt vågig överyta. Mot öster och söder övergår avlagringarna successivt i finare sediment.

7 TRÅNSHULTSDELTAT OCH AVLAGRINGARNA I OMRÅDET KRING BLANKAN, SANDSLÄTT OCH LIXHULT Karta 4

I anslutning till Emåns dalgång ligger bildningarna vid Trånshult - Forsaryd, Blankan, Lixhult och Sandslätt. Dessa bildningar har sannolikt byggts upp till nivåer i anslutning till Baltiska issjöns högsta yta.

Trånshultsdeltat

- a
I Isälvsavlagringarna vid Mörtsjöns östra spets börjar med kullig terrassform, som övergår i en 100 m bred planås med överytan ca 5 m över sjön. Den smalnar till en 10 m hög åsrygg, som avbrytes av ett par blockiga moränkullar.

Omkring 600 m öster om sjön breddas ryggen från lågkullig form till ett välvt, vågigt fält. Över ytan sticker kullar av blockig morän upp. Närmare landsvägen övergår grusfältet i en terrass.

b
II Kring Mörtsjöhorv utbreder sig ett undulerande, uppodlat fält. Mot öster sträcker sig en kullig terrass- till ryggformad avlagring av grovsorterat material med moräninslag.

De beskrivna isälvsavlagringarna kan sägas markera tillförselkanalen för deltat.

c
II, III I ett första skede utbildades en ås av grovsorterat material, som byggdes upp i en isälvtunnel. När sedan isen drog sig tillbaka, kom åsen att täckas av finkorniga sediment, som fördes med en smältvattenälv genom Mörtsjödalen och byggde upp ett lobformat delta vid dalmynningen. I grustaget, SO vägbron över Moreån, kan det grovsorterade åsmaterialet studeras. På deltat finns låga terrasser och smältvattenrännor.

d
II Deltats sydsluttning vid Forsaryd uppvisar ravinerosion och jordflytning i de siltiga sedimenten, se profil 5.

Vid Blankan

e
II Vid läsidan av ett leptitberg norr om landsvägen börjar en avrundad rygg som vid vägskälet har ett något vågigt krön. Ryggen övergår söder om vägen, mot Lillsjödalen, till ett terrassplan som är ett hundratal meter brett vid sågen. Västs sluttningen är här brant och ca 10 m hög, medan avgränsningen mot öster är flack. Mot SO minskar bredden och avlagringen slutar som en ca 100 m bred planås vid Emåns östra dalsida ca 800 m SO väggkorsningen vid Blankan.

Vid Sandslätt och Lixhult

f
III Öster och NO Sandslätt utbreder sig ett isälvsdelta, som i öster gränsar mot Emåns dalgång och som i väster är eroderat av Nötåns lopp. Södra delen vid landsvägen uppvisar något oregelbundna kullar, ryggar och sänkor. Längs deltats gräns mot moränen i söder löper en grund ränna. Mot norr utbreder sig en plan deltayta. Åt öster har deltat undulerande ytformer med låga ryggar och grunda sänkor.

- g
II Förbi Lixhult sträcker sig parallellt med Emån en låg kullig rygg.
- h
II Väster om Nötån ligger en nord-sydlig sandterrass.
- i
II Omkring 1-1,5 km V om Sandslätt ligger en begränsad låg sandplatå norr om Nötån.

8 FLISERYDSÅSEN (NORRA DELARNA) Karta 5

Fliserydsåsen i sin nordliga del karakteriseras, i området söder om Korsvägen, av mer eller mindre välutbildad ryggform. Åsen åtföljs långa sträckor av landsvägen Fliseryd-Korsvägen-Kristdala.

- a
II VSV om Bjälebo ligger ett smalt bälte grusig-sandig jord i sluttningen söder om en starkt blockig sluttning i läsidesläge.
- b
II Ca 800 m norr om Kulltorp finns små mängder grus som en kort sträng i sänkläge vid landsvägen.
- b
III Vid Kulltorp ligger en plan, uppodlad terrass av åsgrus mellan sjön i söder och berg i norr. Den i NV 10 m höga och blockiga åsryggen sänker sig mot SO till en svagt välvd rygg intill en bergplatå.
- c
II, III Söder om Kullesjö uppträder åsen instängd mellan berg för att efterhand vrida mot söder och slingra vidare med låga, plana eller flackt välvda kullar genom berg- och moränterräng.
- d
II Puksjömåla, ca 1,3 km OSO höjden Kullesjöberg, ligger vid norra delen av en terrassformad avlagring av grusig jord, som sluttar ned mot Ösjöns västra spets med 7-8 m relativ höjd.
- e
II Vid Gransmåla, där det är ett avbrott i åsen (sänka), uppträder åsmaterial i en kulle intill fast berg. Här har utbildats en vacker lövhagmark.

Åsen kommer efter avbrottet igen som en platå med undulerande yta och ca 150 m bredd ett hundratal meter NV Källeberg. Åsplatån smalnar ned mot bäckgenombrottet.

- f
II Från Kvarnemåla till Korsvägen uppträder först en flack åssträng med låga kullar mellan bergpartier. Närmare Korsvägen är den låga ryggen 50-100 m bred och med krönet strax väster om vägen. Vid Korsvägen är åsgruset diffust utbrett mellan berg. Åsmarken sluttar mot norr.
- g
II, III Mot Sandtorpet söder om Korsvägen fortsätter åsen med en låg men markerad slingrande rygg, delvis i anslutning till berghällar.
- h
II, III Strax söder om kommungränsen Oskarshamn-Högsby antar åsen getryggsform med skarpt markerat krön.
Den markanta ryggen fortsätter mot bäckgenombrottet 5-6 m hög och 50 m bred.
Vidare mot Livemåla minskar ryggen i höjd till 4-5 m samtidigt som den blir något bredare, 50-100 m.

Vid Livemåla gör åsen ett par tvära krökar mellan rundhällar.
- i
II, III Åsgruset ligger i området kring Bäckhult, som låga flackt välvda kullar intill porfyrhällar. Strax norr om järnvägen vid Bohult ligger en 4-5 m hög kulle med sned tvärprofil.
Söder om Bohults hållplats är åsen drygt 100 m bred och 4-5 m hög.
Här ansluter en låg krönvall till den västra åsflanken.
- j
I, II Ned mot höjdpunkt 87,2 har åsen en sned rygg med ett tydligt krönplan. Den slingrar fram 5-6 m hög mellan berghällar av porfyr.

Fortsättningen på åsen och beskrivningen återfinns under Mönsterås kommun.

KLASS 1 - OMRÅDENBockaraområdet

Området väster om Glahytt från Uppåsen till Ugglegölen.

Högsbyåsen

Åspartiet mellan Gösjön och Älgsjön.
Åspartiet mellan St. Hanåsa och åsförgreningen norr om Högsby.
Åsgrönen vid Emån NV om Högsby.
Åsdelen mellan Tingebro och Gillberga.
Åsnätet öster om Ruda.
Åsdelen mellan Bötterum och Långemåla.

Dragerydsområdet

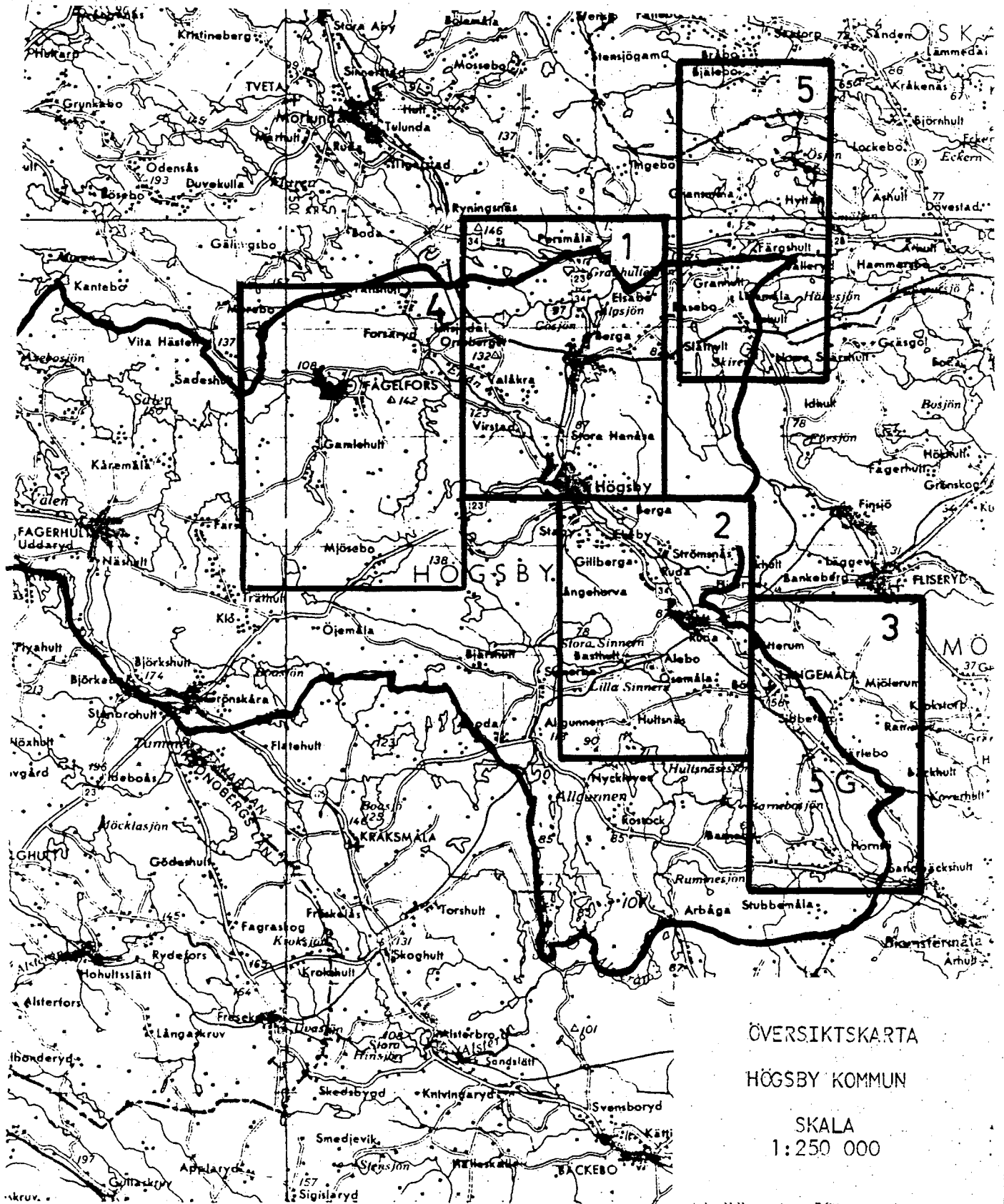
Samtliga isälvsavlagringar.

Hultsnäseåsen

Åsdelen söder om byn.

Trånshultsdeltat

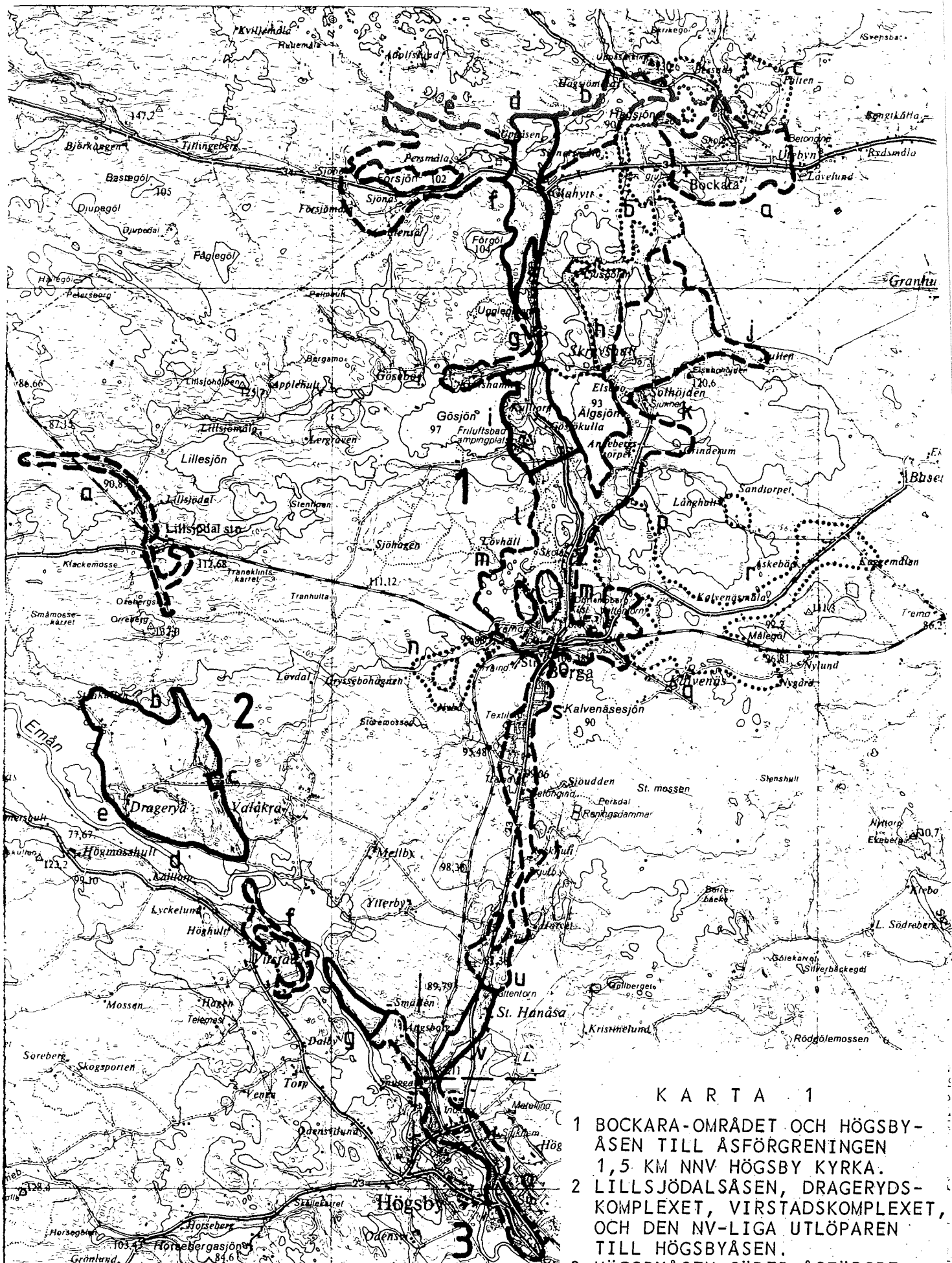
Avlagringarna väster om allmänna vägen och söder om Moreån fram till Mörtsjön.

ÖVERSIKTSKARTA

HÖGSBY KOMMUN

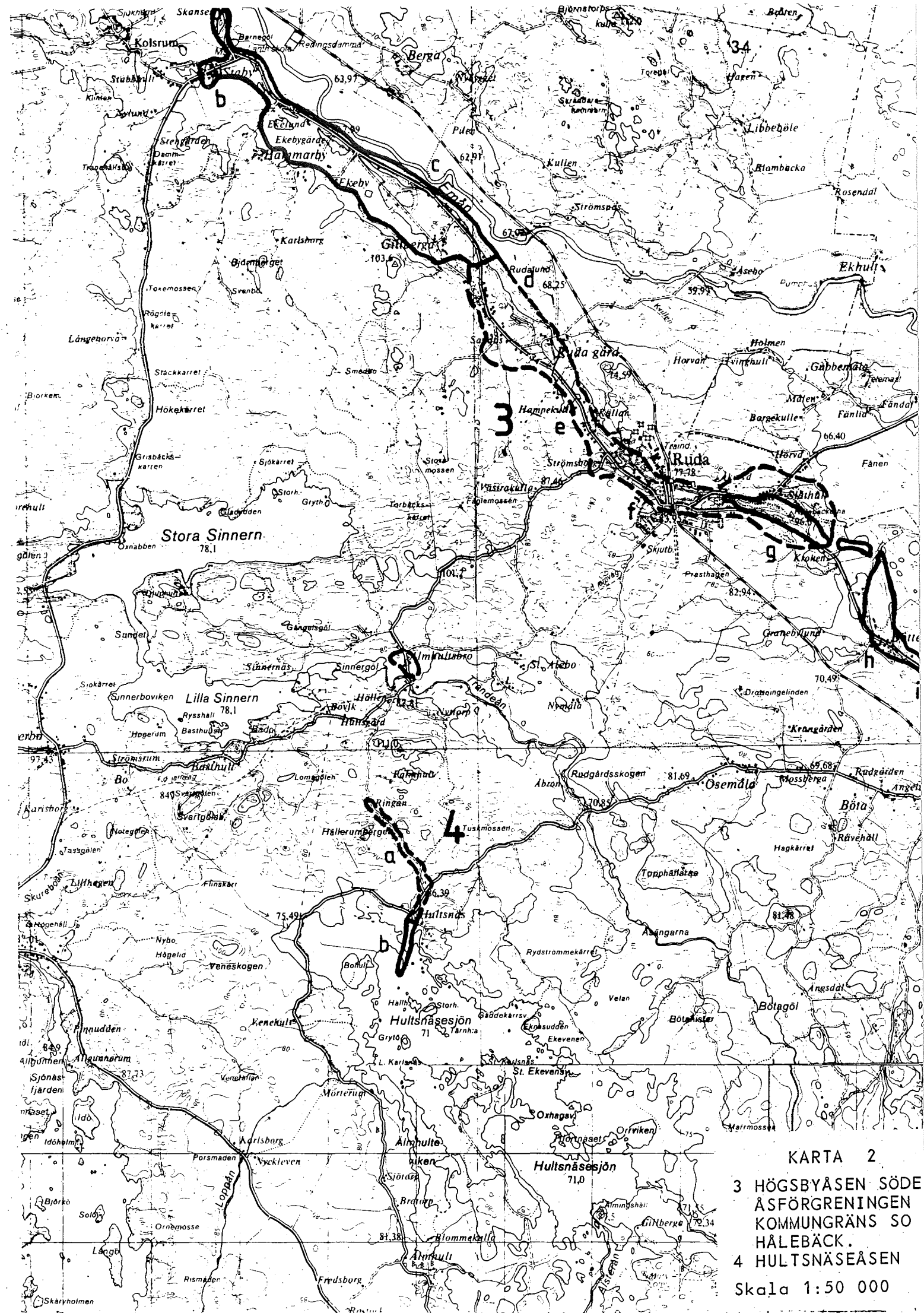
SKALA
1:250 000

KARTAN 1

- 1 BOCKARA-OMRÅDET OCH HÖGSBY-ÅSEN TILL ÅSFÖRGRENINGEN 1,5 KM NNV HÖGSBY KYRKA.
- 2 LILLSJÖDALSAÅSEN, DRAGERYDS-KOMPLEXET, VIRSTADSKOMPLEXET, OCH DEN NV-LIGA UTLÖPAREN TILL HÖGSBYÅSEN.
- 3 HÖGSBYÅSEN SÖDER ÅSFÖRGRENINGEN - KOMMUNGRÄNS SO HÅLEBÄCK (SE KARTA 2 OCH KARTA 3).

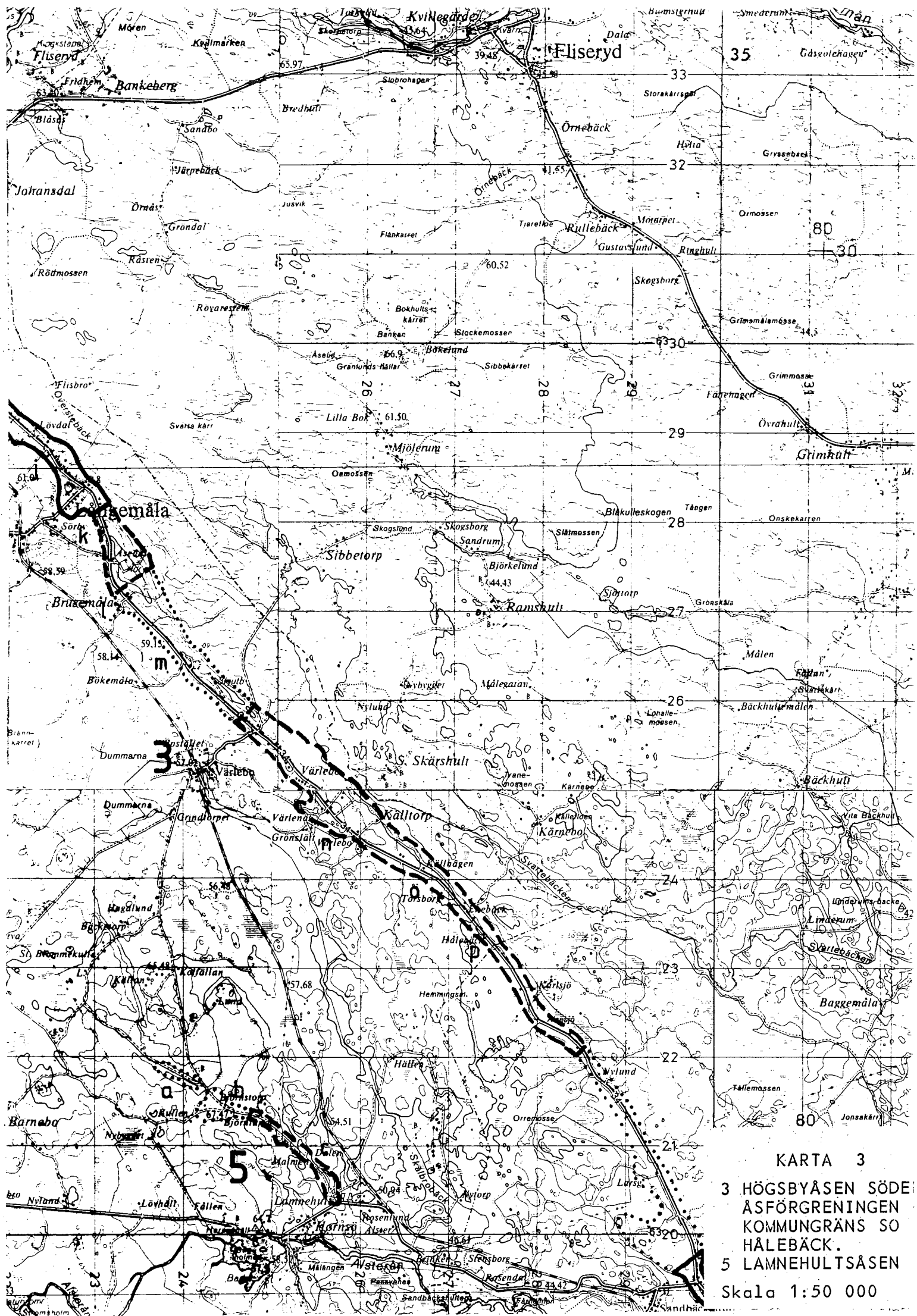
Skala 1:50 000

KARTA 2

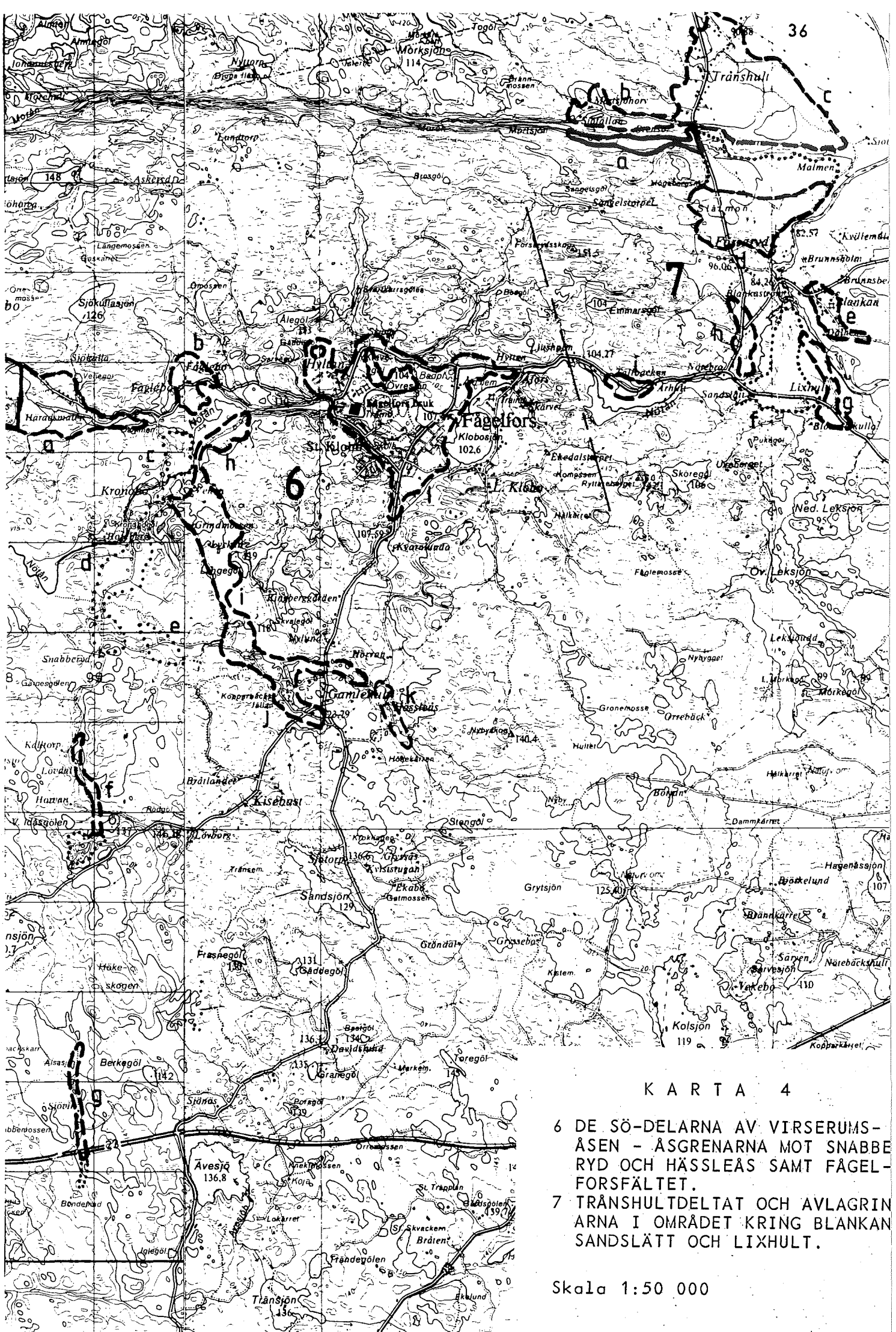
3 HÖGSBYÅSEN SÖDE
 ÅSFÖRGRENINGEN
 KOMMUNGRÄNS SO
 HÅLEBÄCK.
 4 HULTSNÄSÅSEN

Skala 1:50 000

KARTA 3

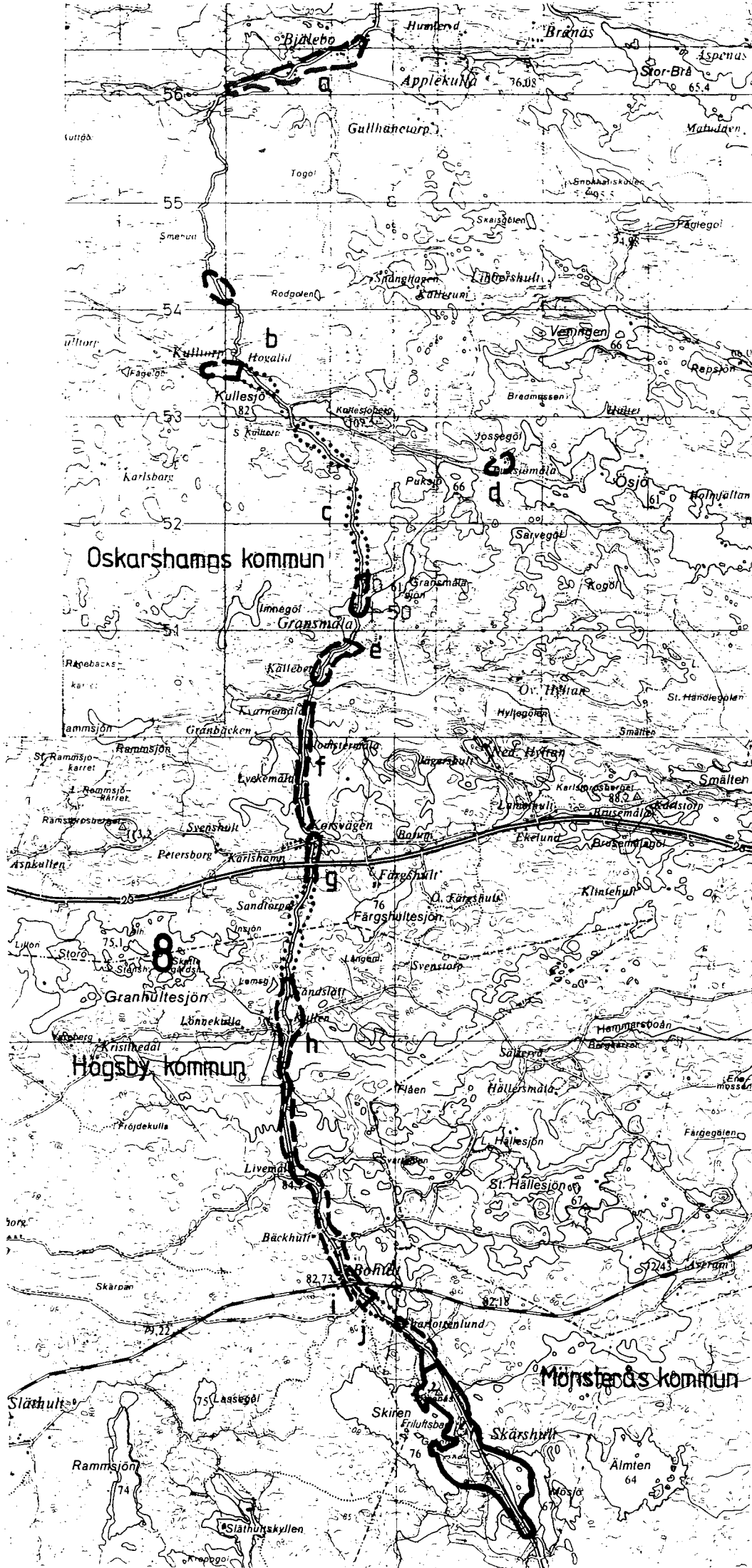
3 HÖGSBYÅSEN SÖDE
 ÅSFÖREGRENINGEN
 KOMMUNGRÄNS SO
 HÅLEBÄCK.
 5 LAMNEHULTSÅSEN
 Skala 1:50 000

KARTA 4

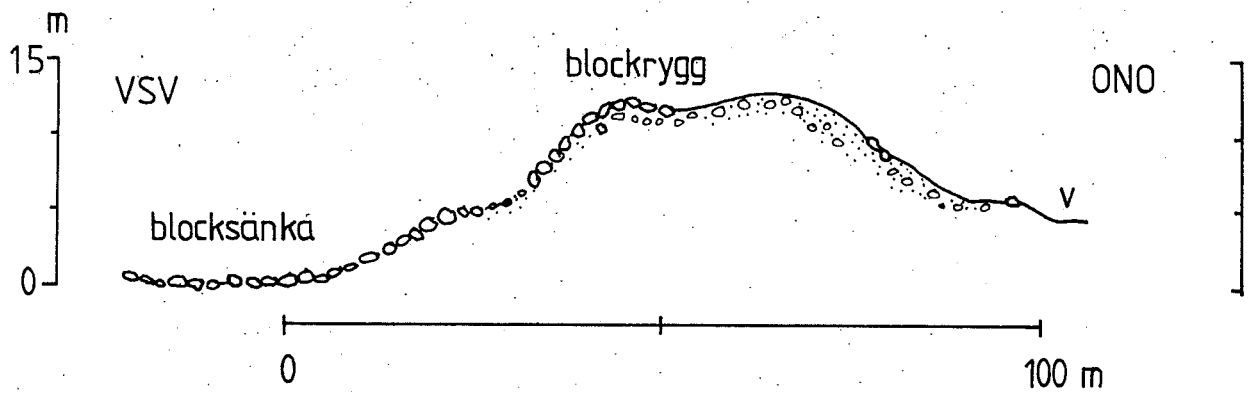
6 DE SÖ-DELARNA AV VIRSERUMS-
 ÅSEN - ÅSGRENARNA MOT SNABBE-
 RYD OCH HÄSSLEÅS SAMT FÅGEL-
 FORSFÄLTET.
 7 TRÄNSHULTDELTAT OCH AVLAGRIN-
 ARNA I OMRÅDET KRING BLANKAN
 SANDSLÄTT OCH LIXHULT.

Skala 1:50 000

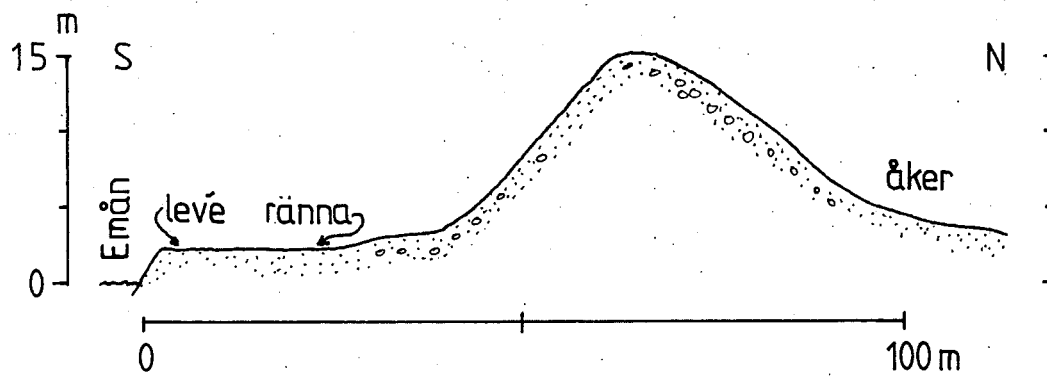

KARTA 5
 8 FLISERYDS ÅSEN
 (Norra delarna)
 Skala 1:50 000

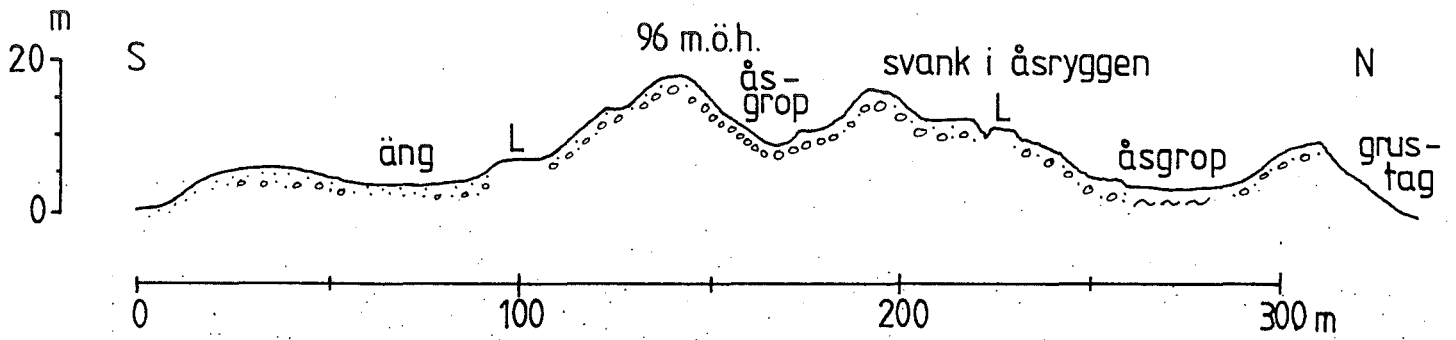
P R O F I L E R

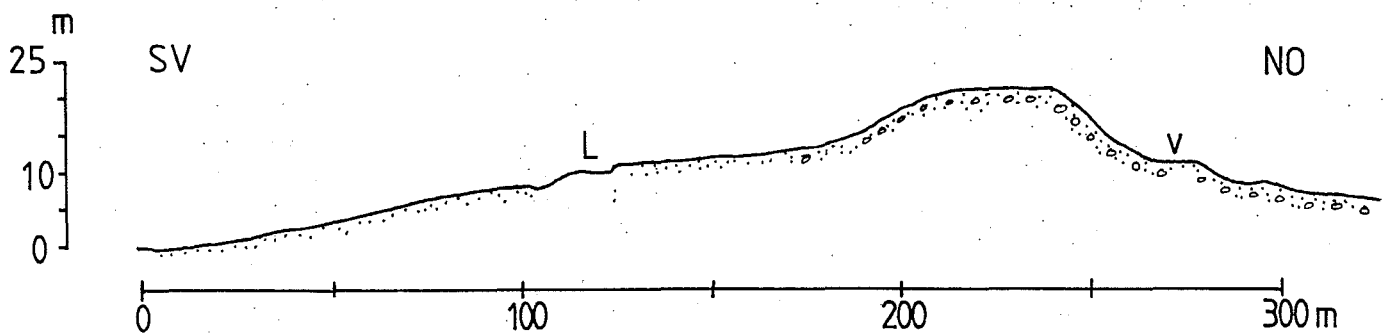
PROFIL 1: Dragerydskomplexet, norra delen ca 1 km rakt öster om gården Stenkullen.

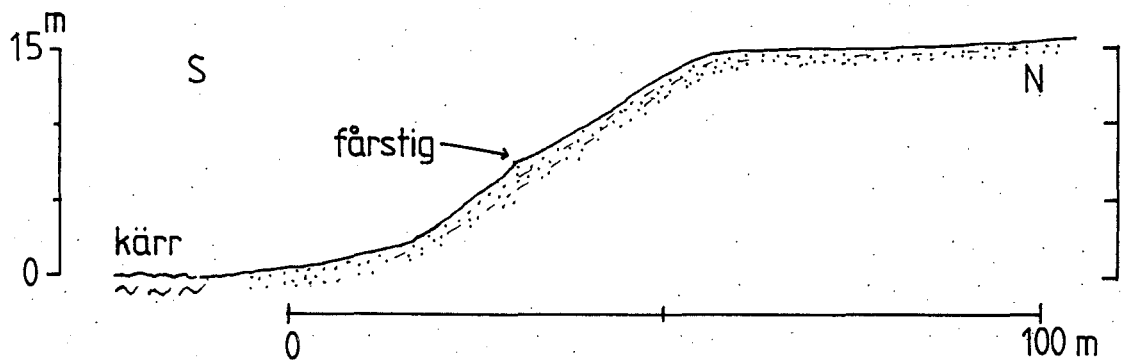
PROFIL 2: Högsbyåsen, ca 2,5 km NV Högsby kyrka.

PROFIL 3: Högsbyåsen, 200 m öster om Ruda idrottsplats.

PROFIL 4: Högsbyåsen, 150 m norr om vägskälet till Värlebo från väg 34.

PROFIL 5: Trånshultsdeltat sydsluttning.

GEOLOGISK ORDLISTA

- Abrasion** - Vågornas nedbrytande arbete på stranden.
- Amfibolit** - Basisk mörk bergart, som genom kraftig omvandling erhållit en skiffrig struktur.
- Anastomoserande** - Hopflätade. Används här om åsryggar, som går ihop eller går ifrån varandra.
- Asymmetrisk profil** - Snedförskjuten profil.
- Avlastningsbrant** - Jämför "Distalsida".
- Baltiska issjön**
Yoldiahavet
Ancylussjön
Litorinahavet - Fyra olika stadier i Östersjöns utveckling, alltifrån sötvattensskedet vid avsmältningen av den senaste landisen för ca 11000 år sedan till för ca 3000 år sedan.
- Biås** - Mindre ås, som ansluter till den större åsen, huvudåsen.
- Distalsida** - En avlagrings från bildningsområdet vända del, motsats proximal.
- Drumlin** - Flackt välvd moränkulle utsträckt i isrörelsens riktning och ofta uppbyggd i lä av en bergrygg.
- Dödis-sänka,-grop,-grav** - En håla eller nedsänkning i morän eller grusavlagring. Den har bildats genom att glaciärblocket, som varit täckt av t.ex. grus, har smält, varvid gruset har sjunkit till botten.
- Erosion** - Bortnötning av markyta under påverkan av naturkrafterna.
- Förkastning** - Förskjutning mellan två angränsande delar av jordskorpan utefter branta, skiljande ytor.
- Gabbro** - En grupp grovkorniga, mörka, vulkaniska bergarter, som huvudsakligen består av basiska silikat och ett eller flera järnmagnesium mineral.

- Glacifluvial - Åstodkommen av smältvatten från landis.
- Grönsten - En sammanfattande benämning på basiska bergarter, som undergått en omvandling beroende på långvarigt tryck och värme djupt i jordskorpan.
- Hornblände - Ett mörkt mineral, kalcium-magnesiumsilikat, som innehåller bl a järn och aluminium.
- Hälleflinta - Grundmassan i porfyr, som ofta är flintlikt tät (kornstorlek mindre än 0,05 m). Sådan bergart kallas i det äldre svenska urberget för hälleflinta.
- Iskil - Spricka i marken, som utbildats under arktiska förhållande. Då isen i sprickorna smälter rasar sand, grus, sten etc ned i hålrummet.
- Iskontakt - Del av bildning, som byggts upp mot en iskant och därför erhållit en brant och distinkt utformad begränsning.
- Isrecession - Iskantens tillbakagång vid landisens avsmältning.
- Issjösediment - Avlagring, som avsatts i en vattensamling, vilken dämtes upp mellan en sluttning och glaciäris.
- Jordflytning - Relativt snabb glidning nedåt av markyta, som inträffar, då ytskiktet är starkt vattenhaltigt.
- Jättegrytor - En ursvarvning i fast berggrund. De flesta jättegrytorna har bildats vid landisens avsmältning.
- Kameområde - Området med mer eller mindre isolerade kullar av isälvs-material, vilka torde bildats i breda sprickor eller luckor i dödis.
- Kanjon - En djup klyfta med branta väggar och med en rinnande flod i botten på klyftan.

- Klyft - Den plats, där en bergarts block bildar fast berg.
- Kornstorlek - Mineraljordarterna indelas enligt jordartskommittén 1953 i undergrupper, där kornstorleken (partikediametern) väljs som indelningsgrund.
- Partikediameter
Block	> 200 mm
Sten	200-20 mm
Grus	20-2 mm
Sand	2-0,2 mm
Mo	0,2-0,02 mm
Mjåla	0,02-0,002 mm
Ler	< 0,002 mm
- Krönvall - Vallformad avlagring, som är belägen uppe på och längs med en höjdsträckning.
- Kvartsit - En mycket hård, motståndskraftig bergart, som främst består av kvartssand och bildats av kvartssand.
- Lateral - Belägen på och längs en dalsida.
- Leptit - Omvandlade bergarter av vulkaniskt ursprung.
- Läsidesbildning - Morän eller isälvsmaterial avsatt i skyddade lägen vanligtvis invid sydsidan av uppstickande berg.
- Morfologi - I detta sammanhang geomorfologi, som är läran om terrängformerna och deras uppkomst.
- Magma - Det smälta material, som finns under de fasta bergarterna i jordskorpan och som ibland tränger upp vid utbrott från vulkaner.
- Meandring - Flodlopp med relativt tvära och regelbundna svängningar.
- Mineral - Ett naturligt oorganiskt ämne, som har en bestämd kemisk sammansättning och bestämda fysikaliska och kemiska egenskaper.

- Morän** - Av landisen nedkrossad, upplockad, transporterad och avlastad osorterad massa bestående av vittrad och ovittrad berggrund.
- Porfyr** - Beteckning på vulkaniska bergarter med större korn, kristaller, i en finkornig tät grundmassa.
- Postglacial** - Bildad efter den sista nedisningens avsmältningsskede.
- Proximalsida** - En avlagrings mot bildningsområdet vända del, motsats distal.
- Ravinerosion** - Rännor och sänkor som bildas av rinnande bäckar och floder. Vanligt i finkorniga sediment.
- Recent** - Nutida, pågående.
- Segmenterad** - Uppdelad. Här om ås, som uppträder med väl utbildade åskullar (åscentra med mellanliggande lägre åspartier. Ett annat namn på dylik ås är pärlbandsås.
- Skvalränna** - Fåra efter smältvattenbäck. När vattnet runnit mellan en dalsida och is har det eroderat i dalsidan, varvid terrasser bildats.
- Slukås** - Avlagring i en isspricka, som gått utför en brant dalslutning, se figur.
- Stentorg** - Markyta, som består av välrundade stenar av ungefär samma storlek.
- Strandhak** - Urgröpning till följd av vågornas arbete i strandzonen.
- Strandlinje** - Den nivå, till vilken vattenytan i en sjö eller i havet nått upp. Strandhak eller strandvallar kan indikera en sådan nivå.
- Strandsporre** - Landtunga, som är böjd i ena änden. Krökningen förorsakas av vågornas verksamhet, när dessa för med sig material till landtungans läside.

- Strandvall - Långsträckt avlagring, bildad av havsvågor.
- Strykning - Riktningen av skärningslinjen mellan ett lutande plan och horisontalplanet.
- Svallgrus - sand - Sediment, som vid landhöjningen successivt sköljts ur tidigare avsatta jordarter, transporterats och avsatts.
- Subakvatisk - Bildad eller belägen under vatten.
- Supraakvatisk - Bildad eller belägen över vatten.
- Tektonik - Resultatet av de inre rörelser, som bygger upp eller formar jordskorpan.
- Undulerande - Mjukt vågig.
- Underkambrisk - Bildad i ett tidigt skede av tidsperioden kambrium för ca 550-600 miljoner år sedan.
- Urbergspeneplanet - Det plan i stort, till vilket urberg nederoderats.
- Åskulle - åscentra - Förhöjning på en rullstensås. Bildades under en period med kraftig materialtillförsel (sommaren).
- Åsnät - Ett område med åsryggar och åsgrovar / åsgrovar, som bildar ett nätverk.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Gavelin, A 1904: Beskrivning till kartbladet Loftahammar.
SGU ser Aa nr 127.
- Holst, N O 1879: Beskrivning till kartbladet Lessebo.
SGU ser Ab nr 4.
- 1885: Beskrivning till kartbladet Hvetlanda.
SGU ser Ab nr 8.
- Hörberg, I, Kylefors, L 1976: Redogörelse för VA-situationen
i Emmaboda-Eriksmålaområdet, koncept. K-Konsult, Kalmar.
- 1978: Nybro kommun. Örsjö vattenförsörjningsanläggning.
Redogörelse för geohydrologiska undersökningar vid Örsjö.
K-Konsult, Kalmar.
- Johansson, C-E 1963: Grusinventering i Kalmar län, III,
mellersta och norra länsdelarna.
- 1968: Grusinventering i Kalmar län, IV, mellersta fast-
landsdelen.
- Karlsson, J 1956: Geomorfologiska studier i Örsjötrakten.
- Knutsson, G 1965: Grusinventering i Kalmar län, II, södra
fastlandsdelen.
- Knutsson, G, Lindén, A, Rudmark, L 1979: Grus- och morän-
tillgångar i Nybroregionen. Del 1. Översiktlig inven-
tering.
- Loberg, B 1980: Geologi material processer och Sveriges
berggrund.
- Lundegård, P H, Lundqvist, J, Lundström, M 1978: Berg och
jord i Sverige.
- Moore W G, Mattson, J O, Åhman, R 1973: Lexikon i natur-
geografi.
- Munthe, H 1902: Beskrivning till kartbladet Kalmar.
SGU ser Ac nr 6.
- Munthe, H, Hedström, H 1904: Beskrivning till kartbladet
Mönsterås med Högby. SGU ser Ac nr 8.
- Oppgården, R 1969: Grusinventering i Kalmar län, V, norra
landsdelen.
- Rudmark, L 1975: The deglaciation at Kalmarsund, south eastern
Sweden. SGU ser C nr 713.
- 1980: Beskrivning till jordartskartan Kalmar NO/Runsten
NV. SGU ser Ae nr 43.

- Sandegren, R, Sundius, N 1926: Beskrivning till kartbladet Skrikerum. SGU ser Aa nr 157.
- Svedmark, E 1904: Beskrivning till kartbladet Oskarshamn. SGU ser Ac nr 5.
- 1905: Beskrivning till kartbladet Vimmerby. SGU ser Aa nr 133.
- Svenonius, F 1905: Beskrivning till kartbladet Ankarsrum. SGU ser Aa nr 126.
- 1907: Beskrivning till kartbladet Västervik. SGU ser Aa nr 137.
 - 1914: Beskrivning till kartbladet Gamleby. SGU ser Aa nr 147.
- Weijman-Hane, G, Hörberg, J 1966: Principförslag till Kalmar-Nybroregionens och Ölands framtida vattenförsörjning.
- Wramner, P 1964: Särtryck ur grusinventering för Kronobergs län.

MEDDELANDEN FRÅN PLANERINGS-AVDELNINGEN

FR O M 1984

- 1984:1 Vattenkvalitet i vattenrutschbanor.
- 1984:2 Gammelskogen i Ålhult.
- 1984:3 Fastställda skyddsområden för grundvattentäkter.
- 1984:4 Projektverksamhet inom länsplaneringen 1983-1984.
- 1984:5 Försurning - resultat av undersökningar 1983-84.
- 1984:6 Sammanställning av viktigare/intressanta projekt för oljeersättning i Kalmar län.
- 1984:7 Regionala riktlinjer för användningen av glesbygdsmedel i Kalmar län.
- 1984:8 Utvecklingsprogram för turismen i Kalmar län.
- 1984:9 Befolknings- och sysselsättningsprognos för 1990.
- 1985:1 Vem gör vad vid länsstyrelsen i Kalmar län och lokala skattemyndigheten i Kalmar fögderi.
- 1985:2-11 Översiktlig grusinventering för Kalmar län. Kommunvis redovisning av länets fastlandskommuner.
- 1985:12 Vegetation och markanvändning inom området Övetorp-Bäck-Vanserum på mellersta Öland.

